

איסורי ממון שאדם לוקח מחברו או מעבד במקום שחייבתו תורה ליתן ויש בו (א) הראשון חייבי לאוין כ"י (ב), לא תחמוד, לא ימשול למוכרה, שאר כסות ועונה, לא תתן כספך ואכלך, לא תכלה, ולא תלקט, לא תלקט פרט, לא תעולל, עומר לא תקח, לא תגנובו, לא תעשוק, לא תגזול, לא תלין שבירות, לא תונה, שוחד לא תקח, לא תסיג גבול, שבייה לא תמכור, אל כלייד לא תהן, לא תעבוס בביתו, בעבוסו לא תשכב, שכיר לא תעשוק, לא תבא עליו השמש, אלמנה לא תחבול, רחיים לא תעבוס, ויתך לא תפאר, לא תשלחנו ריקם.

סימן קמו [ינד]

לא תחמוד. כתב הב"ה בדברות הראשונות והאחרונות לא תחמוד בית רעך וגו' ולא תחמוד כל אשר לרעך, הומד נקרא שחומד דבר חברו ולוקחו בעל כרחו ונותן דמים או בעקיפין בא עליו שלא בדין, אבל הומד במחשבה בלא מעשה אינו עובר בלא תחמוד, דתניא במכילתא, יכול אפילו החומד בדברים ת"ל לא תחמוד כסף וזהב (אשר) עליהם ולקחת לך, מה להלן עד שעושה מעשה אף כאן עד שעושה מעשה והיינו חסמן דאמרינן בב"ק [ס"ז א'] חסמן יהיב דמי שאונס חבירו ונותן לו דמים על חפץ ועל אונס כזה מקשינן בב"ק (א) פ"א [ס' ב'] הא קא עבר בלא תחמוד ומתריץ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו (ב) ואינו כי אם בדמים אלמא הומד ולוקח בעל כרחו של חברו ונותן דמים נקרא חומד, ועליו נאמר לא תחמוד וכתוב לא תתאוה פ' אחד לאלו ב' לאוין ושנה הכתוב עליו לעבור עליו בב' לאוין:

תועפות ראם

(א) זו ב' וי' הראשון כ"ל. (ב) כ"י, וסימניהון כ"ה דסימון קכ"ה נללים ב' לאוין. א'. לא תעשוק את רעך. ב'. לא תגזול. ובסוף סימן קכ"ד כתב החכם יאס"ו וז"ל ג"כ הכ"י חסר לאו ולא תעשוק עכ"ל ולכאורה נראה שאין כאן חסרון כ"ל בדים סי' קכ"ה ו"ל לא תעשוק ולא תגזול ותו ל"מ ודעת רבינו הרא"ש כהנ"ל שכתב במנין המלות סי' ק"ח לא תעשוק אצל הסמ"ג לאוין קנ"ו קנ"ו כתב לנרבה דאמר דב"מ קנ"א זה עשק זה גזל להכי אפקיה רחמנא ביהי ינשי לעבור עליו בשני לאוין לפי ענין זה לאו אחד הוא עיי"ש ועיין להלן סי' קנ"ד ומש"ל דהדין עם המעתיק ועיין הע"ש שאלתא קנ"ו אות א' מש"כ שם דעת דה"ל חולס בספר דבר מזהב במל"ת להרמב"ם רמ"ל כ' להשיג עליו דבאמת הבה"ל חשיב לשני לא תעשוק הכחוז ב' קדושים וב' תאל לשני מל"ת במנין המלות עיי"ש: (א) דב"מ כ"ל. (ב) להו סי' ואינו כ"ל כ' כ"ה בדלסם וכלן חסר חיות "פירוש" וכוונת רבינו לאינשי דוקא הוא דמשמע כן אצל הס' טועים ולא תחמוד הוי אפי' בלויב דמי ועיין סנהדרין כ"ה ב' תוד"ה מעיקרא ועי"ל כו' וזהו דעת היראים וכ"ל הרמב"ם בסמ"מ ל"ת רס"ה כי זה הלאו מזהיר כו' ואפי' לקותו ולתת בו דמים כו' אלא במה שהרמב"ם שם ל"ת רס"ו כ' דלא תתאוה מזהיר אפילו להשתאות בלבד לנד בזה רבינו לא ס"ל כן שמבואר כאן וכתוב לא תתאוה פי' אחד לאלו ב' לאוין ושנה הכחוז עליו כו' וכ"ל הסמ"ג לאוין קנ"ח תחמוד ותתאוה הכל אחד וכ"ל אונקלוס לא תרוג וכן נחמד למראש מתרגמינן דמרגנא למיתוי וכ"ל רבינו שלמה בפי' חומש פי' ואחזקן כי הכל אחד עכ"ל והרמב"ן בפי' חומש פי' ואחזקן כ' וצ"א כי יכנס בכלל חמדה אפי' התאוה כי אם יתאוה לגזול מחבירו דבר מכל אשר לו ולא יוכל לעשות כן כי חבירו חקיף ממנו או שיש במקומו חומת מלכות עובר בלאו הזה עכ"ל ונראה שדעתו כדעת הרמב"ם וז"ל הרמב"ם פ"א מהל' גזילה דין י' כיון שהשג בלבו היאך יקנה ד"ו ונפחה בלבו דבר בלא תעשה שנאמר לא תתאוה ואין תאוה אלא בלב בלבד עכ"ל ור"ל משגמר והסכים בלבו להשתדל בכל עוז לקותו ממנו מיד עבר וכן באשת איש וכמ"ל בס' חרדים פ"א במל"ת החליות בלב אצל אם לא הסכים בלבו להשתדל בכל עוז לקותו ממנו אלא שהתאוה בלבו בלבד לקנין חבירו אף להרמב"ם אינו עובר בלאו ומלשון החינוך מ' תס"ו אין נראה כן לפי דעת הרמב"ם ודו"ק ובשערי תשובה לרבינו יונה שער הג' אות מ"ג כ' והוהדרו על מחשבת הדבר הרע הזה שלא נכסים במחשבתו לעשותו שנאמר לא תחמוד עכ"ל והנה לפי דעת הרמב"ם הו"ל שנאמר לא תתאוה ואם אין דעתו כהרמב"ם אין כאן לא כלל כ"ל בשלוקה ואולי כוונתו כלשון הרמב"ן הג"כ כי יכנס בכלל חמדה אפי' התאוה כו' אצל מה נעשה למ"ש במכילתא יכול אפי' החומד בדברים כו', וראיתי ב' משה"ל בלאו דלא תחמוד שם יתור שכ' שם דעת הסמ"ג שחולק על הרמב"ם ב"מ"ש דלא תחמוד קאי במתן דמים ודעת הסמ"ג בתי' הראשון שכתוב סנהדרין הג"ל דמשמע לכו דקאמר ר"ל נמי דכן הוא האמת דרך פלוגתא מישר שייך באידך פלוגתא שחולק הסמ"ג על הרמב"ם וס"ל דלא תחמוד ולא תתאוה הכל אחד עיי"ש ובמחמ"ת לא הבין כוונת הסמ"ג הוא חשב שמש"כ הסמ"ג לא תחמוד ולא תתאוה פי' אחד דר"ל דלא תחמוד היינו לא תתאוה שעובר על החימוד אפי' אינו משיג מבוקשו שכן הרב המחבר כתב שם להדיא דכ"ה דעת הסמ"ג ובאמת אינו כן וכוונת הסמ"ג הוא דנס לא תתאוה פי' כמו לא תחמוד שאינו אלא בהשיג מבוקשו וכמבואר בסמ"ג ריש סי' קנ"ח וז"ל כתוב ב' הדברות לא תחמוד וכתוב שם עוד לא תתאוה והכל אחד ותניא במכילתא לא תחמוד יכול אפילו בדברים ת"ל לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך עד שישע מעשה עכ"ל וכן יתבאר דברי היראים שכ' פי' אחד לאלו ב' הלאוין ובאמת אין תלוי כלל ב' הפי' של החס' דסנהדרין במחלוקת הרמב"ם והסמ"ג בלאו דלא תתאוה ורבי' הרא"ש יוכיח שגם כפי' הכ' שכתוב שם ודלא כהסמ"ג ובלאו דלא תתאוה ס"ל כמ"ל בסמ"ג דלא כהרמב"ם, ולא ידעתי למה לא זכר הסמ"ג דעת הרא"ש בלא תתאוה דלא כהרמב"ם, והמדרכי ס"פ הכנס כ' שם בדברי היראים עיי"ש בתי' אנשי שם, וראיתי בשו"ת פ"מ ח"א סי' כ"ז

מב ספר עמוד ד איסורי כמון סימן קמז [רפה]

לא ימשול למכרה. צוה הב"ה בפ' ואלה המשפטים (ואם) [אשר] לא יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה. פ"ה המקרא ואם לא יעדה הקונה אותה לא ימשול עוד (א) למוכרה בבגדו בה ואם ימכרנה אינה מכורה ועובר. בפ"ה, בבגדו בה" נחלקו בה רבותינו בקדושין פ"א [י"ח ג'] דתניא בבגדו כיון שפירש מליתו [עליה] שוב אינו רשאי זה למוכרה דברי ר"א ר' עקיבא אומר בבגדו בה כיון שבגד – פ"ה שמכרה – שוב אינו רשאי למוכרה. ר' שמעון אית ליה תרווייהו לישנא בין שבגד בה בין שפירש מליתו עליה שוב אינו רשאי למוכרה. מפרש (ב) התם באם יש אם למקרא ויש אם למסרת פליגי. וראינו גירסות התלמוד ושיטת התנאים חלוקות בדין יש אם למקרא ולמסרת, יש מקומות שדורש מקרא ומסרת דברי הכל כמו שכתב עבד וקרינן עובד [ג"מ ג' א'] כתיב יתן וקרינן יותן [ג"כ ג'] הא כיצד עובד דומיא דעבד (ג) לא תחנם לא תחנם [ע"כ ג' א'], ר' עקיבא בסנהדרין פ"א [ד' א'] בבכורות פ' כל פסולי המוקדשים [ג"ז א'] סבר יש אם למקרא ובפסחים פרק כל שעה [י"ז א'] יש אם למקרא ולמסרת גבי לחם עני ועוני. ר' שמעון בקדושין פ"א [י"ח ג'] דריש מקרא ומסרת גבי בבגדו בה בסנהדרין פ"א [ד' א'] גבי בסכת בסכת בסוכות דריש יש אם למקרא. והא לא קשיא שיש לומר במקום שאין מבחשין מקרא ומסרת זה (ד) כמו בבגדו בה שיכול לדרש שניהן דורש שניהן ובמקום שאין יכול לדרש שניהן שמבחשין זה את זה דורש יש אם למקרא. ויש מקומות שדורשין אם למסרת לדברי הכל, כמו בע"ז פ"א [ח' א'] דאמרין מקן כתיב (ה) ולא מקשינן הניחא למ"ד יש אם למסרת שפיר אלא וכו'.

ועוד יש לתמוה במקום שנשתנה מקרא ממסרת, למאן דאמר יש אם למקרא שינוי מסורת למה. ולמ"ד יש אם למסרת שינוי מקרא למה. למה לא נקרא כדינו אחרי שלא ניתן לדרוש כלום בשינוי. ולפי סברתי שאפרש, נתרצו כל הקושיות חלוקת התנאים וחלוקת התלמוד. ג"ל שכל החולקים במקרא למסורת בדייקנות לשון הקדש חולקין, ואפרש אחד מהן והמותר ממנו ילמדו: בסכת בסכת בסוכות, רבנן סברי יש אם למסרת. סוברין הדייקות דין חברת או (ו) להיות בו מה שחסר ווי"ו לדרש. וא"ת אחרי שעקרו בחסרון וי"ו אינו חוששים למקרא לדורשו כלום למה לא יקרא ע"ד האמת בסכת למה יקרא לשון רבים, ואומרים לך אין לך קריאת לשון רבים שיבוש דאסוכות דעלמא כמה שנים קאי ולא אחדא סוכה ולחשבון דפנות. ור' שמעון סבר יש אם למקרא שאין דרך המקרא לכתוב לשון רבים משום סכות דעלמא, הלכך לדרשה אתא לחשבון דפנות קרינא בלשון רבים. וא"ת למה לא נכתב בוי"ו על דרך

תועפות ראם

כ"ו סחי' שם קשיית התוס' דכ"מ ה' ב' ד"ה בלא. וא"ת ת"ל מלא תגזול וז"ל דאלטריך לא תחמוד על קרקע דלא קאי בלאו דגזול דקרקע אינה נגזלת ותמימי עני' דמקרא מלא הוא לא תחמוד וגו' וסורו חמורו וכל אשר נערך וא"כ קשיית התוס' במק"ע למ"ל לא תחמוד לסורו וחמורו ת"ל מלא תגזול וז"ל אידי כדנחא דבי ר' ישמעאל סוטה ג' ב'. והסמ"ק סי' י"ט כ' ואע"ג דאמרין נמכילתא יכול דגזריה ת"ל ולקחת לך כו' מכ"מ נראה שאף בלא אסור אף אינו נגמר להחייב עליו עד שיעשה מעשה עכ"ל:

(א) עוד למוכרה, נדפס עוד האב למוכרה וכן מוכרה להי תנאי דברייתא שנחלקו בפי' בבגדו בה כ"כ רבינו אח"י כולנו דרשי על מכירת האב וז"ל רבינו בסמוך בלשון הגרייתא כיון שפירש מליתו עליה שוב אינו רשאי זה למוכרה ולפנינו נגמ' תיבת זה ליתא וכן נדפס ליתא ובאמת גי' הכת"י נכונה דפי' עליה חוזר על האדון ואינו רשאי קאי על האב ומש"ה דייק וכתב אינו רשאי זה דכאן האב למוכרה ולפי מה שחסר כאן בהכת"י תיבת "האב" י"ז דדעת רבינו כהרמב"ם פ"ד מהל' עבדים ה"י שפי' לא ימשול למוכרה גם האדון עיי"ש בלח"מ ח"ג לא ימשול עוד ור"ל לא די שלא יעדה לא ימשול עוד למוכרה ובס' מעשה"ת האריך בדברי הרמב"ם ח"ל הסמ"ג לאין קע"ס ולר"א הפירוש שאין האדון יכול למוכרה לאחר וגם האב אינו יכול למוכרה לשפחות אחר אישית כדמסקין התם עכ"ל ודע דמש"ל הסמ"ג שם דברי ראב"י הוא תמוה דמבאר בבכורות ג"ד א' דר"א סתמא גרסינן דמקשה שם דר"א אדר"א ולכן נראה דע"ס בסמ"ג בן יעקב ור"א בן הורקנוס הוא וגו' הסמ"ג והיראים כגו' הישנה שכ' ר"ת הביאו התוס' בקדושין שם ובבכורות ג"ד א' ד"ה ורמינאו וכו' בס' הישר לר"ת סי' כ"ו ומטעם דר"ע קודם ר' אליעזר לא אשכחן בשום מקום והא דבבכורות פ"ה מ"ב מנאחא ר"א לר"ע אע"ל דאיהו רביה היינו משום דר"ע דבריו קרובין יותר לדברי ת"ק לאומרה אלל חוקן הדעה אבל ר"א מרחיק טובא בכוונתו כ"כ במשניות ההדשים בתוס' אנשי שם בשם ש"ל ועיין להלן סי' רפ"ג ומש"ס. (ב) מכאן ע"ס"ם חסר נדפס ועיי"ש שכ' ויש מקשים כו' ולא באתי עתה לנה ונראה שהוא מדברי הנסדר ר"כ כמתלצל על שלא העתיק גם זה. (ג) כי יותן דומיא דכי יתן כ"ל ועיין זכחים מ' א' חוס' סד"ה ל"ג אלל לר"ש מש"כ ע"ס ר"ת וזקונטרים די הסיב לנסהדרין לומר ז' הניח בל"ע דברי ר"ת דמ"ס מיראה יראה דחשיב לה בסנהדרין ד"ד ב' מקרא ומסרת ועיין שו"ת ח"ס יו"ד ס' רצ"ס. (ד) זה את זה כמו כו' כ"ל. (ה) בנימוקי הר"י בנדר נס"ח שכתב כ"ח ב' כחב זה דוקא אם ימלא יש אם למסרת אבל אם יש אם למקרא היתה לו ב' קרנות עיי"ש ודעת היראים אינו כן. (ו) אות להיות בוי"ו

האמת בלשון רבים אחרי שהסרות היו"ו אינו נדרש לכלום, אמר לך ר"ש דרך האמת גם להיות הקרת אות בלא וי"ו ומצינו דרך שניה להיות בוי"ו ובלא וי"ו: ראב"ן בלשון גדה כלו, וכו"ו: חור, אשור, אסור. ורבנן סוברים בכ"מ שיש חסרון וי"ו לדרשה אתא הלכך יש לנו לדרש חסרון וי"ו ומקרא מתרין מסוכות דעלמא ובעובד ועבד ויותן ויתן דין הדייקות בלשון העברי להיות בו וי"ו הלכך חסרון וי"ו לדרשה. ואם באנו לדרש חסרון וי"ו ויש אם למסרת, ולא למקרא למה לא יקרא ע"ד האמת עבד, הלכך מה שנקרא עובד לדרשה צריך לדרש שניהם. ויש לנו להשוות סברת דייקות לשון העברי אחרי סברת מה שאינו יכול לתת טעם לשנוי, ואם מחסר מקרא אם מסרת סובר שיש לתת טעם לאותו שאינו דורש למה נשתנה ולא לדרשא, ובכל מקום שהלמוד (ו) יפרש סברת הדייקות אחר סברת התנא ובמקום שמקשה התלמוד מזה לזה, כמו בכורות פסולי (ח) ובסנהדרין פ"א יודע בעל התלמוד שדייקות שניהם שוה ואין להפריד בסברת בחסרון אות או ביהרונן. אבל אנו שאין אנו בקיאין כמו בעלי התלמוד אין לנו להשוות ולהקשות מזה לזה. ואם בא חכם לומר בקי אנו ונכון לא כיון לדברי על זאת, שכמה חכמים שמשתי ולא ראיתם שוים לדעת אחד, כל אחד בודה לפי דעתו וגם בודה היום כך ולמחר כך, וקושיות וחלוקות לשון העברי בתורות בחסרות ויתרות אף כשהם מפעל אחד וגוה אחת שניהם יוכיחו לאומר בקי אנו צריך לפרש כי רבו מארבה בלא מספר, הלכך כל אדם יבולס פיו מלומר חכמתי להשוותם, ומתוך כך יצאה להקשות מתנא לתנא ידידה אדידה כאשר הקשה התלמוד. ולפי סברא זאת שפרשתי, אין להקשות ולתמוה על התלמוד מדעתנו:

סימן קיז [קצא]

שאר כסות ועונה. גור הוצר כפ' ואלה המשפטים: הנושא אשה חייב ליהן [לה] שאר כסות ועונה, דכתיב אם אחרת יקח [לו] שארה כסותה ועונתה לא יגרע. **בפירוש** המקרא נחלקו רבותינו בכתובות כפ' נערה שנתפתתה [מ"ז כ'] רתניא שארה אלו מזונות וכה"א אשר אכלו שאר עמי וגו' כסותה כמשמעה, עונתה זו עונה האמורה בתורה וכה"א אם תענה את בנותי וגו', ר' אליעזר אומר שארה זו עונה וכה"א איש איש אל שאר בשרו לא תקרבו כסותה כמשמעה עונתה אלו מזונות וכה"א ויענך וייעיבך וגו'. ר' אליעזר בן יעקב אומר כסותה ועונתה לפי עונתה תן כסותה שלא יתן לה חדשים בימות החמה שחקים בימות הגשמים (א) לפי שארה תן כסותה שלא יתן של ילדה לוקנה ושל זקנה לילדה ולר' אליעזר בן יעקב (ב) מזונות ועונה דרבנן. תנא רב יוסף שארה זו קרוב בשר, שלא ינהוג בה מנהג (ג) פרישים שמשמשין סמיתיהם בלבושיהם מסייע ליה לרב הונא, דאמר האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה. ושעור העונה והמזונות והכסות מפורש כפ' אע"פ [ס"א כ'] דתנן עונה האמורה בתורה המיילים בכל יום הפועלים [ב'] בשבת החמרים א' לשבת הנמלים א' לכל [ל'] יום הספנים א' לג' (ד) חדשים דברי ר"א. והטעם, מאחר שעונה סתומה כתובה בתורה, יש לפרשה לפי הנראה לכל (ה) לפי האומנות ינהג עצמו, שלדעת כן נשאת לו. **מזון** וכו' סות, דתנן [כסות ס"ד כ'] המשרה את אשתו ע"י שלישי לא יפחות לה מקביים חטים או מר' קבים שעורים. אומר ר' יוסי לא פסק [לה] שעורים אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום נותן לה חצי קב קטנית וחצי לוג שמן וקב (ו) גרונרות או מנה דבילה ואם אין לו פוסק לעומתם פירות ממקום אחר ונותן דה מטה ומפין ואם אין לו מפין (ז) מחצלת, ונותן לה כפה לראשה וחגור למתניה ומנעלים ממועד למועד

תועפות ראם

בוי"ו ומה בו' ואין חוששים בו' כ"ל. (ז) שסתמוד כ"ל: (ח) פ' כל פסולי כ"ל. (א) שארה כסותה לפי שארה בו' כ"ל. (ב) עיין כתובות מ"ח ח' תוד"ה רבי ובסמ"ל לאוין פ"א וביאורי מהרש"ל שם ובש"ס לשאלות ס' ס' ולא זכרו דברי היראים שממנו שאר הסמ"ל. (ג) מנהג פרישים בו', לעיל ס' מ"ה תועפות ראם אות כ"ג העירוני בעינין זה עיי"ס והרה"ג מהר"ו שני"ס רלדונסקי העיר עמ"כ שם דלכאורה קשה אמאי לא מיתני ר' יוחנן כהם ס"ו ב' רה"י שאסור ממה שאמר הוא בעצמו מנילה י"ג ח' בו' דבאמת צמדרש ב"ד פס"ד ס' ה' אמרו דלמר ר' יוחנן אין תה"מ אלא בלילה שנאמר בערב היא נאה וצנצר היא שבה בו' הרי דגס ר' יוחנן יליף מאחשוריו ועל"ל דר' יוחנן חדא ועוד קאמר. (ד) לפנינו לו' חדשים וכו' צנדרפס. (ה) הכל לפי בו' כ"ה צנדרפס ולפמ"ס כאן ל"ל להגיה לכל אחד לפי בו'. (ו) וקב גרונרות. בצנדרפס ליתא וקב גרונרות ונראה שפ"ס הוא גם כתוב בצנדרפס ונתן מטעם ומפין ומחצלת ואם אין לו נותן מפין ומחצלת וגירסא זו תמוה בעיני ונראה שצ"ל ונתן מטעם ומפין ואם אין לו בו' והיא גירסת הירושלמי ונותנין לה מטעם ומפין ואם אין לו מטעם ומפין ומחצלת וגו' רבינו הוא בעיני אחר מדלל כתב ואם ח"ל מפין ומחצלת ועל"ל דמות רבינו ואם אין לו מפין נותן לה מחצלת וכו' צנדרפס ושנין בסמוך. (ז) כ"ה ג' רבינו וכמ"כ הערוך ערך מחצלת ועיין בתוי"ט

מג

יראים

עמוד ד איסורי ממון

ספר

ובלים של נ' וזו משנה לשנה, ואינו נותן לה אלא (ח) שחקים בימות הגשמים ולא חדשים בימות החמה אבל נותן לה חדשים (ט) בימות הגשמים בלאותיהם בימות החמה ושחקים שלה בד"א בעניי ישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו, פי' אך (י) לפי כבודו, שאם כבודו יוטר מכבודה בתורה ידידה אזלינן ואם כבודה יותר על כבודו יפרנס אותה לפי כבודה שהיתה רגילה, דתניא עולה עמו ואינה יורדת עמו ואף לאחר מיתה, דקיי"ל הלכה כר"י בפ' נערה שנתפתתה [מ"ה ח'] ואסמכוה רבנן אקרא בפ' (נערה) [אע"פ] ככתובות [ס"ה ח'] והיא בעולת בעל בעלייתו של בעל. ר' אליעזר (יא) אומר כי היא היתה אם כל חי לחיים ניתנה. ואמר אבוי המשיך וזוי פשיטו [ס"ה ז'] פי' (יב) מעות שיש מעה כסף דינר. [ד] תניא מותר מונות לבעל מותר בלאות לאשה ואמרינן לאשה למה לה (יג) אמר רבא שמתכסה בהן בימי נידותה כדי שלא תתנגה על בעלה (יד) הכא תתנגה ותתנגה ותנן [ס"ז ז'] אם היתה מניקה מוסיפין לה על מונותיה.

סימן קיה [ערב]

לא דריבית. הזהיר ויצרנו שלא ילוח ישראל לחברו ברבית דכתיב [בפרשת] בהר סיני את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך, אע"ג דגר תושב כתוב בההוא ענינא, דכתיב כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי (אחיך) עמך אל תקח וגו' רבית ידידה שרי כדתנן באיזהו נשך [פ' ז'] מקבלין צאן דלול מן שבעה העממים ולוים מהן ומלוים בריבית וכן בגר תושב. וטעמא מפרש רב נחמן התם [פ"א ח'] כדא כתיב מאתם אלא מאתו דמשמע (א) מישראל לבדו ולא מו' עממין. ותנן [פ' ז'] איזהו נשך ואיזהו תרבות המלוה סלע בל' דינרים או סאתים חטים בשלש אסור מפני שהוא נשך. ואמר רבא אי אתה מוצא נשך בלא תרבות ותרבות בלא נשך ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין. אע"ג דכסף ואוכל כתוב בקרא לאו דוקא. וה"ה לכל דבר דאסורי בתרבות, כדתנן (ב) נשך. ותרבות [פ"א ח'] מנין לרבות כל דבר. ת"ל נשך כל דבר אשר ישך ובתו"כ מנין לרבות אוכלי, בהמה ת"ל נשך אוכל. וכאשר הזהיר למלוה כך הזהיר ללוה שלא יתן רבית דכתיב בפרשת כי תצא למלחמה לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אוכל, וכתיב לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך ומדלא כתיב תשוך בל' מפעל וכתיב בל' תפעיל תשיך למדנו שללוה נמי הזהיר שלא יתן רבית למלוה. פי' לא תשיך לא תגרום לו שיקח רבית. ותנן [פ"א ז'] אלו עוברים בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים והכבדים אומרים אף הסופר. ואמר אבוי מלוה עובר ככולם, פי' בכל האמורים במשנה דתנן עובר על את כספך לא תתן לו בנשך ועל אל תקח מאתו נשך ותרבות ועל לא תהיה לו כנושה ועל לא תשימום עליו נשך ועל לפני עור לא תתן מכשול. לזה עובר על לא תשיך לאחיך ולאחיך לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול, וערב ועדים אינם עוברים אלא משום לא תשימום עליו נשך בלבד פי'

תועפות ראם

בתוי"ט וכ"כ הסמ"ג ואם ח"ל מפך מותן לה מהלל. (ח) לא כ"ל. (ט) של חמשים זוז ביה"ג כו' כ"ל. (י) אף כ"ל ונגדפס חסר מן פי' עד ואמר אבוי. (יא) אלעזר כ"ל ועיין בסמ"ד ערך ר"ה צר חנינא. (יב) פי' משות פי' שם משה כסף דינר כ"ה נגדפס והנראה מזה דרבינו מפרש זוי פשיטו דהיינו משות ולא דינרין ולפי פירושו יתיישב קשיית החוס' שם ס"ז ח' ד"ה אמר, אבל רש"י פירש זוי פשיטו זוי מדינה כו' וכ"כ הסמ"ג ועיין להלן סי' תכ"א ועיין חוס' מנחות ק"ז ח' ד"ה ודילמא ספי' ג"כ זוי פשיטו דהוא שמיני שגוריו והיינו כפרש"י והסמ"ג. (יג) אמר רבא. נגדפס ניתא ולפינו בגמרא אמר רבא וגי' רבי"ף והר"א"ש אמר רב פפא. (יד) אמר אבוי נקטין מותר בלאות אלמנה ליושין החס הוא דלא תתני בחסי' הכא כו' כ"ל.

(א) דמשמע מישראל לבדו, לשון הגמרא מאלו כתיב מישראל ועיין מ"ל"מ פ"ה מה"ל מלוה ולוה ח' שפי' דרבי"ל שפי' מן כתיב מאלו מאלו כתיב אין הכונה למאלו הוי מיעוט דהא פעמים רבות מדבר הכתוב בלשון יחיד כמו וחי עמך דע"כ קאי גם לגר תושב אלא הכונה הוא מי כתיב מאלו דמינא ע"כ דקאי גם לגר תושב ולא נמטע אותו מאחיך, מאלו כתיב ואפשר דלא קאי אלא אישראל וא"כ הדריק בכללין לאחיך ולא גר תושב ואח"כ דאי לאו קרא לאחיך לא הוה ממעטין לגר תושב מקרא דמאלו משום דהוה אמינא דהכתוב דבר בלשון יחיד כמו וחי עמך עכ"ד אבל לשון רבינו הר"א"ש וכן כ' הסמ"ג לאוין ק"ל משמע להדיא דמאלו הוה מיעוט דמשמע מיני' מישראל לבדו. ודקדוק המ"ל מן וחי עמך נראה לי דלק"מ דמאלו וחי עמך קאי על גר תושב לצד דליו לאחיך אמר מקודם והחזקת בו שהוא יותר מן וחי עמך כמבואר שם בת"כ. ובסוגיות מנחה איתן לע"מ שם כ' מ"ט דרבי דאמר איני יודע ואמאי לא ניתא ליה כרבי"ל וי"ל דרבי נפשי' במנחות ל"ח ח' דאמר וא"ל וראיתם אותו עד דאיכא תריוויי' בחד ודלא כרבנן דאמרי שם וראיתם אותו כל חד לחודי' משמע ומש"ה ה"נ מאלו לא משמע לי' לרבי חד אלא תריוויי' עכ"ל והנה מהגמרא דמנחות תנא דרבי המ"ל"מ שאמר דמה שפתח הכתוב בשני דברים וסיים בחדל בלשון יחיד לא הוי מיעוט והרי לדברי שניהם צין לדברי רבי וצין לרבנן שם מה שסיים הכתוב בלשון יחיד וראיתם אותו לדרשא אחא ורבנן דרשי מזה דלא בעיק לעיכובא תריוויי' מין כף ופתול תכלת ועו"ל וראיתם אותו כל חד לחודי' משמע ורבי ס"ל דוראיתם אותו בא ללמד שמעבדין זה את זה עד דאיכא תריוויי' בחד וא"כ ה"נ דפתח הכתוב בלשון וגר תושב וסיים אל תקח מאתו לדרשא אחא ומש"ה אמר רבי"ל דהיינו מיעוטא מישראל לבדו ועיין לעיל סי' י"ד אות ה'. (ב) כדתנן בלחודי' נשך

מלאוין האמורים ברבית אינו עובר אלא בלא תשימון מ" (ג) בלפני עור עובר. ואלאו (ד) בלא תשימון עליו נשך אינו עובר אלא א"ב בא לבסוף לירי גבוי אבל אם לא יגבה סופו אע"פ שהתנה לתת לו רבית לא עבר בלא תשימון דקו"ל משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ומייטיגין לה לפסק הלכה ומקשיגין מינה הלכתה אהלכתה גבי פנוי הבא על הפנויה [יבמות ס"א ב' 6] הלכך כוותיה קיימא [לן].

והתניא בתחלת אייה נשך [פ"ג ה'] ר' נחמיה ור"א בן יעקב פוטרים את המלוה והערב והעדים מפני שיש בהם קום עשה ומסקינן פי' (ה) אפי' למ"ד רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים יש בהן קום עשה למיקרע שטרא ולא יגבה וסופו לא יעבור על לא תשימון . ופוטרינ דקאמר [י] ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב מלאו דלא תשימון קאמרי . ואע"ז דפליגי רבנן עלייהו ואמרי דשומא מילתא היא וקעברי עליה משעת שומא קודם גבייה כר"א בן יעקב קיי"ל דמושנתו קב ונקי .

תנן [ע"פ ג'] ר' שמעון אומר יש רבית דברים (ו) דע שבא איש פלוני ממקום פלוני. תניא ר' שמעון בן יוחאי אומר: מנין לנושה בחברו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאמר להקדים לו שלום ת"ל נשך כל דבר אשר ישך אפי' דבור אסור.

והולדות (ז) ה'ר"ב כתוב מהם שנים עשרה והם יורו וילמדו על מותם.

ראשונה דנתן באיהו נשך [ע"ז ב'] אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה, וכי פסקין על השער דוק בשער גדול דקביע כיון שמעות בידו יכול לקנוה כלא (ח) ספקוהו כמו שיש בידו אבל על שער קטן דלא קביע אסור דאמר ר' אסי אמר ר' יוחנן אין פוסקים על שער שבשוק ומסקין דלא אמר ר' יוחנן אלא בשוק של עיירות דלא קביע תרעיהו. ויש מפרשים דלית הלכתא (כ"ו) יוחנן מדאמר ר' ינאי [ס"ג ב'] עושין אמנה בין כפירות בין בדמים. פ' נותן לו שמעות על פירות שיש לו (ט) בבית ואפי' יוקרו מותר ליתן לו בשעת הויקור מאחר שהיו בידו בשעת קבלת מעות כדתנן יצא השער פוסקין וכ"ש הכא שבידו וכשם שמותר לו ליתן לו הפירות אם הוקרו כך מותר לתת לו דמי הפירות בשעת הויקור דמה לי הן מה לי דמיהן, כי היכי דשרו הן דמיהן נמי שרו ואמר רבא השתא דאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיהן אמרינן מה לי דמיהן מה לי הן וכו' ופוסקין על שער שבשוק אע"פ שאין לו ומפרש (י) רבא לאפוקי מדר' יוחנן אתא דאמר אין פוסקין על שער שבשוק דשער

חושפות ראם

מִן־וּבֹ' כִּלְלָה וְכֵן בְּנִדְפָסָה. (ג) מִיָּהוּ בְּנִפְיָה עוֹר עוֹבֵר. וְקִשְׁתָּה לִפְתָּח־כִּי רִבִּינוּ דָּגָם עֶרֶב וְעִידִים עוֹבְרִים בְּנִפְיָה אֲכִ"כ אֲמַתִּי לֹא־הָאֵבִי לְעוֹבְרִין גַּם מִשּׁוֹם זֶה וְאִין לֹמַר דְּלִבִּי לֹא מִיִּירִי אֲלֵא בְּלֹאִין הַאֲמֹרִין בְּרִבִּית וְאִ"ל דִּהָא גַבִּי לֹוֹה אֲמַר אֲבִי עֲשׂוֹבֵר מִשּׁוֹם וּלְפָנֵי הָרִי דְּחֶשֶׁב אֲבִי גַם הַלְלוִין הַאֲמֹרִין כָּל הַאֲיֹסְרִין וּמִ"ש דְּנָבִי עֶרֶב וְעִידִים שִׁירִי וְנִרְחָה לֹמַר דָּגָם דַּעַת רִבִּינוּ כְּמִשְׁכִּי הַתּוֹס' שֶׁם הָרִיבִיטִיבֵאל מִשּׁוֹם דִּלָּא פְסִיקָא לִי דְּוִימִין דִּלָּא עֲבַר כְּנוֹן שִׁחִי מִלּוֹה לוֹ בְּנִלְאָה כִּי וְחִשְׁתָּה מִיָּהוּ בְּנִפְיָה עוֹבֵר רִלָּא אִם נִתְּנוּ הַמִּשְׁכָּל וְהוּוּי הַעוֹמְדִים כִּי דְרִבִּינוּ הָרָא"ס חוֹלָה דַּעֲהִ"ו וְסוֹ"ל דְּעוֹבְרִים עַל לְפָנֵי לְעוֹלָם וְכַמִּשְׁכִּי הַמִּפְסָפִי שְׁמוּאֵל כִּי קִלְגָד הִבִּיאוּ הִיד מִלְּאֲחִי כִי שִׁחִ"ה דְּשִׁלְמִי כּוֹס יִין לְנִימֵר וְאִתְמַ"ל לְבָבִי דְּלִימִי וְדִלִּי שִׁיעֲבָרֻ וְעִישָׁו הַאֲיֹסֵר וְעוֹד דִּהֲתָם אִין הַהוֹשָׁעָה גּוֹף הַאֲיֹסֵר אֲלֵא מִה שִׁמְשָׁךְ מִמֶּנָּה אֲבָל כִּלְלָה דְּהוּי גּוֹף הַאֲיֹסֵר וְזוֹדִיא עוֹבֵר וְהַעֲבִיד עַל לְפָנֵי עֵינֵי"ש וְבִנְדָפָס חֲבֵר לֹוֹה עוֹבֵר כִּי עַד וְעֶרֶב. (ד) וְאִלְלוּ כִי שֶׁעוֹן תָּפַל קִלְלָה בְּנִדְפָסָה לִיתָה, וְהִנֵּה מִשְׁכִּי דְּהִלְכָה כְּרִיל וְרִבְאִ"ל רִיתִיו לִהֲפִכִי"ש שֶׁכִּי מִימְתָּנוּ וְדִלָּא כִס' מִעֲשִׂתִּי"ש שֶׁ"ל דִּלָּא שְׁתִּימֹון בִּפְ"ל מִשְׁפָּסִים דְּקִיל־הִלְכָה כְּתִיק־לִי דְּמִחִיב לְעֶרֶב מִשּׁוֹם לֹאוּ דִלָּא תִשְׁתִּימֹון אֲךָ מִשְׁכִּי הִפְכִי"ש שֶׁם דְּרִיל־וּ וְרִבְאִ"ל גּוֹפִייהוּ לֹא פְסִירִי אֲלֵא הַמְלוֹה וְהַעֲבֵר אֲבָל בְּלוֹה וְעִידִים אֲפִי רִנִּי וְרִבְאִ"ל מוֹדוּ שִׁישְׁבָהָם מִלְּקוֹת כִּי וְכִ"כ הִלְחִי"נ בִּפְ"ל מִהִלִּי מִלּוֹה וְלוֹה הִ"ו דְּרִיל־וּ וְרִנִּי נִמְוִי דְּפִסְרִי מִלּוֹה וְעֶרֶב מִחִיבִי עִידִים דְּמִשְׁעַת כְּתִיבָה עֲבַד לִיָּה שִׁמְיָה עֵינֵי"ש לֹא כֵן דַּעַת הִירָאִים שֶׁ"ל רִנִּי וְרִבְאִ"ל פּוֹסְרִים אֶת הַמְלוֹה וְהַעֲבֵר וְהַעֲבִיד כִּי וְנִרְחָה שֶׁכֵּן הִיָּה גִירָתָה רִבִּינוּ בְּצִירִיתָהָ שֶׁם וְהִירִפְטָ"ל תְּחִיל לְבִי"מ שֶׁ"ל מִלְּאֲחִי מוֹנֶה רִנִּי וְרִבְאִ"ל פּוֹסְרִין אֶת הַעֲבֵר וְהַמְלוֹה כִּי וְכִ"כ הַשִּׁמְרָה דְּרִיבִיטֵאל דְּרִיל־וּ וְרִבְאִ"ל מוֹדוּ וְעוֹדִים וְפּוֹסְרִים בְּמִלּוֹה וְעֶרֶב וְכִ"כ שֶׁם בְּשֵׁם גִּלְיוֹן חוֹס' לְהַקְשׁוֹת עִמָּ"ל בְּנִי"מ הִ"ל מִסְתַּבְרָא דְּתֵקֵן כִּי מִלִּי דִּרְחִי הִיָּה מְעִידִים דְּרִיל־וּ וְרִנִּי מוֹדוּ בְּזֶה עֵינֵי"ש אֲבָל גִּי הִירָאִים רִנִּי וְרִבְאִ"ל פּוֹסְרִים אֶת הַמְלוֹה וְהַעֲבֵר וְהַעֲבִיד וּמִשְׁכִּי דְּקִיל־וּ מִשְׁתַּבְּ רִבְאִ"ל קֵץ וְקִי כִי לְעִיל כִּי כִי וְעֵינֵי"ש בְּצִירִיתִי אֲבָל רִנְלָא וְלִפְתָּח־כִּי בִפְ"ל מִהִלִּי שֶׁתָּה כִּלְדִּי קִסֵּם לִפְסָק הַרְמִיבֵאל שֶׁם שִׁפְסָק כְּרִיל וְרִבְאִ"ל לִפִּי שֶׁכֵּם שִׁבִּים לְבִי תִק־כִּי הִ"ל יִ"ל כֵּאֵן אֲוֹלֵם רִבִּינוּ לֹא כִתֵּב הִיָּה עֲתִמָּה. (ה) כְּרַשְׁ"ל וְעֵינֵי"ש חוֹדְרֵה לֹא. (ו) דְּבִרִּים רִנִּי יִאֲמַר לוֹ דַּע כִּי כִ"ה בְּנִדְפָסָה וְכַלְשָׁן הַמִּשְׁנֶה דַּע כִּי בִּלְבָב כִּי וִישׁ גּוֹרִסִין דַּע בִּלְבָב כִּי וְעֵינֵי"ש בְּתוֹלִ"ם וּמִלְּמִי פִ"ה מִהִלִּי מִלּוֹה לְזוֹה הִי"ל וְעִיין מִהֲרָא"ס בְּצִירִיתִי לְסִמָּ"ל לְלוֹאִין קִלְלָה מִשְׁכִּי, וּמִלְּשׁוֹן הַסְּפָרִי דְּבִרִּים פ' רַס"ב נִרְחָה שֶׁהוּא מִאֲמַר מִלּוֹה לְזוֹה שְׁתִּמְרוּ שֶׁם רִשָּׁ"ל מִיָּין שֶׁלֹא יִאֲמַר לוֹ אֵל וְשֹׁאֵל בְּשֵׁלֹם פ' אִל דַּע כִּי: (ז) מִסְדִּיר לְשׁוֹן רִבִּינוּ שֶׁכֵּתֵב מִקְדוֹשׁ הֵךְ דְּרִבִּית בְּדִרִּים וְאִתְכִּי כִתֵּב וְתוֹמְלוֹת הַרְבִּית נִרְחָה דְּרִבִּית דְּבִרִּים אֲסוֹר מִן הַחֹרֶה וְנִכְאֹרֶה נִרְחָה דְּמִאֲחֵר שֶׁלֹא קִיָּן הַרְבִּית בְּעֵשֶׂת הַהוֹלָה לֹא הִי אֲלֵא אִיסוּרָה דְּרִבִּין וְלִשְׁוֹן רִבִּינוּ יִרְחֹם בְּנִימִסִּים לִ"ה חִלָּה, יֵשׁ רִבִּית מִאֲחֻרָתָה כִּי וְכֵן יֵשׁ רִבִּית מִאֲחֻרָתָה כִּי וְכֵן זֶה אֲסוֹר וְאֲפִי רִבִּית דְּבִרִּים כִּי אֲסוֹר עֲכָ"ל רִבִּית מִקְדָּמָה וּמִאֲחֵרָה לֹא הִי אֲלֵא דְרִבִּין וּמִקְדָּמָה אֲחִ"כ וְאֲפִי רִבִּית דְּבִ

מד

יראים

עמוד ד איסורי ממון

ספר

(יא) גדול ודקדק רבא מתוך דברי ר' ינאי דאפי' בשער קמן שרי דאי בשער גדול מאי אתא לאשמעין מתניתין היא יצא השער פוסקין ומאחר שמדברי ר' ינאי דקדק כוותיה קי"ל דפוסקין [ס"ז ז'] הלכתא כר' ינאי ונראין לי דבריהם. ורבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו [ס"ז ז'] מאי טעמא אמור רבא (יב) פוסקין על שער שבשוק אע"פ שאין לו דאמר לוקח שקילא מכותך ושדיא אחיורא מאי אהנית לי. כיון דהו' (יג) לי זוזי וזיננא בזולא וכשם שפוסקין על שער שבשוק כך לוויין סאה בסאה על שער שבשוק דמסקין כר' אליעזר (יד) דאמר [ע"ז ז'] לויין וכן פ' רב יהודאי גאון על שער שבשוק לוויין סאה בסאה. ומעמא כיון דיצא השער השביעין ליה כשיש לו והוה ליה, כדתנן [ע"ז ז'] אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא את הכפתא. ורש"י פ' לפי דברי רבא דמסיק השתא דאמר ר' ינאי מה לי הן ומה לי דמיהן פוסקין על שער שבשוק אע"פ (טו) וא"ת משנתנו יצא השער פוסקין איכא למאן דאמר לקמן פוסקין על שער שבשוק ומוקי למתניתין באכלבאי וארבי והלכה כר' יוחנן, כפי פירש"י.

שניה אין מעמידין מלוה על גבי פירות באין לו אפי' יצא השער, דתנן (טז) ר' הושעיה אומר הרי שהיה נושא בחבירו סנה והלך ועמד על גורנו ואמר תן לי מעותי. שאני לוקח בהן חיטין א"ל חיטין יש לי שאני נותן לך צא ועשם כשער של עכשיו יש לו מותר אין לו אסור. מדקתני כשער של עכשיו אלמא ביצא השער מיירי ואפי' הכי קתני אין לו אסור וקי"ל כר' הושעיה דהא רבא אוקי לסתם מתניתין כוותיה.

שלישית דתנן [ס"ז ז'] מרבין על השכר ואין מרבין על המכר. כיצד השכיר לו חצירו ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לך (יז) הרי הוא לך באלף זוז ואם לגורן ב"ב מנה אסור. ומעמא מפרש בגמרא דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף אבל במכר כיון דזבין בעי למישקל זוזי מעכשיו והלכך אנר נמר לי' הוא ואסור. (יח) בשער רב האי בשער השבועות פ' גשבעין פ' שבועות היסת על הקרקעות.

רביעית דתנן [ס"ז ז'] המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם. ולא ישכור הימנו בפחות מפני שהוא רבית. פ' לי רבינו התם, דוקא המלוה את חברו ולא על הצרו שהמלוה (יט) יכול להשכיר חצרו לכל מי שירצה ואם ישכיר לזה מהו כרבית אבל הלוהו על הצרו שהלוה אינו יכול להשכיר חצרו כי אם על ידי המלוה מותר להשכיר לו בפחות שהרי כל מה שנותן לו המלוה ריוח הוא לו שאם לא יתן המלוה לאחר לא ישכיר (כ) הלוה שהרי ממושכנתא (א) ביד המלוה והיינו נכייטא דאמרינן [ס"ז ז'] רבינא אכ"ב בנכייטא. ושאר רבותי פירשו דלא מישתרו נכייטא אלא בשדה וכרם שריוח והנאה שלהם בספק עומדים שפעמים הכל נשרף

תועפות ראם

ז' ד"ה ופוסקין שכ' שם על פרש"י ולא היה לו לפרש כן דאפי' לר' יוחנן דאמר לקמן אין פוסקין על שער שבשוק מודה דלא צעי תרעא דמשיך כולי האי כמו אכלבאי וארבי ולא צעי אלא כדורמוס ולא אמר ר' יוחנן אין פוסקין אלא בשוק של עיירות עכ"ל ונכ' בית יודאס למחריבין' הניח צ"ע דה"ת דכנסם השנינו על פרש"י וכו"כ הפנ"י ולא ידענא מאי קשיא לכו אפרש"י דלדרכה לרש"י וי"ל צא לנסאות המתלוקת דרבה גמי כר' יוחנן ס"ל דבעין כדורמוס ולא צא למעט אלא אכלבאי וארבי כו' ולדעתנו החוס' צענאם ציאו דברייהם אח"כ מה שהשינו אפרש"י וז"ל וז"ל ה"כ שמינן מר' ינאי דפוסק על שוק של עיירות ולא צעין דורמוס ורואנא לומר דילמא צאמת רבא כר' יוחנן ס"ל ופירש"י וע"ז תירצו וי"ל דהכי דייק כו' ה"כ פוסקין על שוק של עיירות דיותר כו' ור"ל דמה"ס אין לפרש כפרש"י דמנ"ל מר' ינאי דמותר לפסוק על שער שבשוק כדורמוס ולא צעי אכלבאי וארבי היינו ע"כ מטעם דכמו מן ההסכים יכול לנמול דמיס ה"כ מן הדמיס יכולין לנמול חסין וא"כ מה"ס שמינן מדר' ינאי דפוסקין ג"כ בשוק של עיירות דיותר יודמן לבעל המעות לקנות חטים אפי' בשוק של עיירות ממה שיודמן לבעל חטים למכור אפי' בשוק של אכלבאי וארבי כן הוא ציאו דה"ת וכו"ה דעת רבינו דלא כפרש"י, ובמש"כ החוס' דיותר יודמן לבעל המעות לקנות חטים כו' אמרתי דבר נאה גמ' צ"מ ס"ה ז' והלכתא כר' ינאי דאמר מה לי הן ומה לי דמיהן דלכאורה לא הו"ל אלא והלכתא כר' ינאי ותנ"מ כמש"ס והלכתא כר' אלעזר ולא צארו יותר אלא דאם הים אומרים והלכתא כר' ינאי ותו לא הו"ל דהיינו צמה דשמינן מר' ינאי דפוסקין על שער שבשוק ואפי' בשוק של עיירות דלא כר' יוחנן דמה לי דמיהן ומה לי הן צוה דוקא הלכה כמותו אצל צמה דפליג על רב וס"ל עושין אמנה בין בפירות בין בדמים דמה לי הן ומה לי דמיהן לית הלכתא כוותיה לזה צארו גמ' והלכתא כר' ינאי דאמר מה לי הן ומה לי דמיהן. (יא) גדול בעין ודקדק כו' כ"ל. (יב) אמרו רבנן כ"ל. (יג) דאלו הוו כ"ל. (יד) אלעזר כ"ל ומדמיון רבינו דמדמי הלואה סאה בסאה על שער שבשוק לפוסקין על שער שבשוק נראה דס"ל כמש"כ החוס' צ"מ ע"כ ז' ד"ה אין דרוקא צ"מ לו מעות ללוה דמאי זבין בשוקא וכו"כ הראב"ד והוא דלית ליה דמיהן שיכול ליקח בסך פירות או שרי ללוה סאה בסאה על שער שבשוק אצל דעת הנאונים לא נראה כן כמש"כ הר"ן בחי' דלע"ס שאין לו מעות צשת הלואה כיון שיהא השער יכול הוא ליקח פירות באשראי. (טו) אע"פ שאין לו וא"ת משנתנו היא זו ינאי כו' לקמן אין פוסקין כו' כ"ל ובלא"ה הכר פרש"י. (טז) דתני ר' אבשיא [ס"ג א'] הרי שהיה נושא כו' כ"ל ונכדנפס יס כאן חסרון דדלנו מן איסור הא' להכ'. (יז) לי ה"ה לך בשער סלעים לשנה ואם של חודש סלע בחודש מותר, מכר לו שדהו ור"ל אם מעכשיו א"ל לי הרי כו' כ"ל. (יח) איני יודע עיינו לכאן ובנדפס חסר כל זה מן בשער עד רביעית ועיין בהנחת מדרכי פ' א"ל סי' תל"ד מש"כ ע"ס רב האי גאון בשער מ"ב. (יט) שהלוא, כ"ל והריענ"א בחי' צ"מ הכי דברי הרמב"ם וכו' ע"ד ולא נהיר ור"ל כקושיית החוס' צ"מ ס"ד ז' ד"ה ולא, וקשה דאמנו

ספר

עמוד ד איסורי ממון

יראים

אבל הצר להנאה דידה ודאי איתא שהרי בכל יום הוא נהנה אמירא נכייטא דידה ולהכי נתן ולא ישכור הימינו בפחות ונראין דברי רבנן (ב) להתיר נכייטא בחצר הממושכנת ביד המלוה ולאסור נכייטא בשנה וזכרם שאינם ממושכנים ביד המלוה:

חמישית דתנן [ס"ה ז'] אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות ליקח מהן פירות אלא א"כ נתן לו שכרו כפועל ואין מושיבין תרנגולין למחצה ואין שמין עגלים וסוּיחים למחצה אלא א"כ נתן לו שכר משלו (כא) ממונו. ושכרו כפועל לאו דוקא אלא אפי' דבר מועט דין (כב) שלשם שכרו אם יתן לו מותר. דתניא [ס"ה ז'] כמה הוא שכרו בין מרובה בין מועט דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר אפי' לא טבל עמו אלא בציר ולא אכל עמו אלא גרונרת זהו שכרו בין לר' מאיר לר' יהודה אין ביניהם אלא לשם שכר, ר' מאיר בעי לשם שכר ור' יהודה לא בעי לשם שכר. ר' שמעון בן יוחאי אומר נתן לו שכרו משלם, וכיון דקיימי ר' מאיר ור' (כג) יהודה בחדא שיטתא שלא להצריך שכר שלם הוה ליה ר' שמעון בן יוחאי יחידי במקום רבים ולית הלכתא כוותיה.

ששית דתנן לא יאמר אדם לחברו חלוני כור חטים ואני נתן לך לגון אבל אומר חלוני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח [ט"ז ז'] וכבר אמרנו למעלה שלוין על שער שבשוק וכשם שאסרו חכמים ללות סאה בסאה כך אסור ללות כסף בכסף וזהב בזהב וכל דבר שאין תורת מטבע עליו דכיון דפירא הוי הוה ליה סאה בסאה. כדאמרין בתחלת הזהב [מ"ד ז'] ואף ר' חייא סבר דהבא טבעא הוי דרב אויף דינרא מברתיה דר' לסוף אייקור דינרא אתא לקמיה דר' חייא א"ל זיל הב לה דינרין [טבין] ותקילין. אי אמרת בשלמא טבעא הוי שפיר אלא אי אמרת פירא הוי ליה סאה בסאה ואסורי.

הלכך יזהר אדם שלא ליהרר חבירו כסף בכסף ולא זהב בזהב שמא יוקירו ויבאים לידי ריבית. וכל מטבע (כד) כסף וזהב אם אינה ניתנת בצורתו בהוצאה אין צורתו כלום ופירא הוי, והזהב קונה את הכסף והכסף אינה קונה את הזהב בכסף בכסף וזהב טבועים שצורתם וטבעם גורמים להם להנאתן (כה) בהוצאה קאמר ומטבע כסף שבמקום הלוואתם אין טבען מועיל לו כלל אע"פ שבמקום אחר מועיל לו טבעו אחר מקום הלוואה אוליין והוה ליה פירא.

שביעית תנן [ט"ז ז'] לא יאמר אדם לחבירו נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך כל ימי גריד (כו) כל ימי רביעה ולא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואחרוש עמך ברביעה.

שמינית דתנן [ט"ז ז'] רבן גמליאל אומר יש ריבית מוקדמת ויש ריבית מאוחרת, כיצד נתן עיניו ללות [הימנו] היה משלח לו (כו) ואמר בשביל שילוני (כה) זו היא ריבית מוקדמת, לזה הימנו [ו]תחזור לו מעותיו והלוה משלח לו זאת בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו זו היא ריבית מאוחרת, ולא מיתסר ריבית מוקדמת ומאוחרת אלא כשאומר בפירוש בשביל מעותיו אבל בסתמא מותר ודוקא מתנה מועטת דלא מיפרסמא מילתא שבשביל מעותיו נתן אבל מתנה מרובה דמפרסמא מילתא שבשביל מעותיו נתן לו אפי' בסתמא אסור.

תשיעית שליוחות לגוי לחומרא, כדתניא בתוספתא ישראל שאמר לגוי הא לך שכר צא הלוח מעותי בריבית אסור (כט) וגוי שאומר לישראל הא לך שכרך והלוה מעותי בריבית מותר אבל אסור לעשות בן מפני מראית העין, כך מצאתי בריתא כתובה בתוספתא שלנו.

תועפות ראם

כו' ויש לתת טעם אחר לדבריו כו' וכ"כ הריטב"א שם מקודם דברי רבינו יעקב. (ב) רבינו כל"ז. (כא) עמלו ומזונו כל"ז. (כב) רק כל"ז ונראה דרבינו מפרש דמתני' אחי' כר"מ כמ"כ הסוס' ס"ח ח' ד"ה ונותן. (כג) רבינו חז"ל לשיטתו לפמ"ש להלן סי' ר"מ דקיי"ל כר"ס לגבי ר' יהודה מ"ה ז"ל דר"ס יחיד הוא. ווי העמודים. ועיין ב"מ ס"ט ח' תוד"ה אלא. (כד) וכל מטבע כסף וזהב אם אינה כו' מש"כ כאן וזהב ז"ל דהא רבינו כ' בסמוך וזהב קונה את הכסף והכסף אינה קונה את הזהב בכסף וזהב טבועים כו' הרי שזהב אע"פ שהוא מטבע כמו דינרי זהב מ"מ פירא הוי והוי ליה סאה בסאה ואסור וכמנ"ל מקודם לזה מעובדא דרז' וכ"כ הסמ"ג לאוין ק"ל וגם דינרי זהב דינרי זהב אומר שם שאסור ללות דחשיב פירא וכ"כ הסמ"ג סי' קס"ז שאסור ללות דינר זהב דינרי זהב כו' אבל מותר ללות דינר כסף דינר כסף וכן כל שאר מטבעות כסף כגון סלע ומעה ופוגדיון עי"ש ואפשר דדעתו כמ"כ הרמ"א בהג"ה ריש סי' קס"ז דבזה"ל מטבע של זהב דינר ככסף ולוין זהב בזהב וכן מהנין להקל עי"ש. (כה) להנחן כל"ז ונדפסם חסר מן וכל מטבע כו' עד שביעית. (כו) גריד אחר כ"י רביעה אחת ולא כו' כל"ז. (כז) נדפסם דורות נס ג' נדפסם רש"ז. (כח) שילוני כו' בגימטריא רבינו כאן כ"ה בספרי דברים פ' רס"ג וז"ל זו הולך רבינו לפרש ולא מיתסר ריבית מוקדמת או מאוחרת אלא כשאומר בפירוש בשביל מעותיו אבל בסתמא מותר אבל לפמ"ש ל' לפינוי במשנה הגירסא בשביל שחלוני כו' בשביל מעותיו שהיה בטלות אצלי מפורש במשנה להדיא שהלוה אומר כן למלוה והסמ"ג כ' בלשון היראים, ודעת הרמב"ם בפ"ה מהל' מלוה ולוה ה"ח ל"ו כן אלא אפי' בסתמא אסור ועי"ש בלח"מ ומנ"מ וכו"ל ד' סי' ק"ס סעיף ו' ובאחרונים שם. (כט) אסור כו'. נדפסם הוא בקיטור מופלג והסמ"ג לאוין ק"ל הכי ד' הרא"ם הכותבים כאן ובהנחות

מפר עמוד ד איסורי ממון ראים מה

וקשיא לי הא קי"ל דאין שליחות לגוי והיכי שרי בגוי שאומר הלוח מעותי. ונראה, שהסופר שיבש, וה"ג ישראל שאמר לגוי הילך שכרך וצא הלוח מעותי לריבית (ל) מותר אבל אמר לעשות כן מפני מראית העין וגוי שאמר לישראל הלוח מעותי אמר. למדנו שליחות לגוי לחומרא דקתני אמר מפני מראית העין וגם ר"ג פירש בחלכות ריבית שלו, וז"ל היבא דבעי ישראל למיזק לחבריה ואמר (לא) שקול תליגון בגוך ואוזפינהו בריבית מיפרע קוב"ה מיניה, דאמר רבא [ס"ג ב'] יציאת מצרים דכתיב נבי ריבית למה, אמר הקב"ה אני הוא שהבחתני במצרים בין מיפה של בכור למיפה שאינה של בכור ואני הוא שעתידי ליפרע ממי שתולה מעותיו בגוי ומלוח אותם בריבית אלמא יש שליחות לגוי. ראייה זאת מדרב יהודאי גאון מצאתי כתובה ואינו נראה לי ללמוד מדרביו דיש שליחות לגוי דהא רבא [ד] דריש יציאת מצרים בריבית בעינא לאוקומי. באיסור תורה דהא קרא קא דריש ושליחות לגוי מדרבנן הלכך צריכין אנו לפרש דר"ג בישראל שיש לו מעות ואומר לגוי תליגון בגוך מאח' (לב) שאני הולך אליך ולוח אותם ממך וכשישראל (לג) אומר לך בהילך משכן זה ולך בשליחות לגוי ולוח לי מעות הולך ולוקחם מביתו ואומר שמן הגוי לוקחם זה אמר מדאורייתא.

ופי' ר"ה שיש שליחות לגוי לחומרא אע"ג דכתיב גבי שליחות אתם גם אתם לרבות שלוחכם (לד) ומשלוחכם בני ברית ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן יש שליחות לגוי. ורבינו יעקב ז"ל פי' לי שאין שליחות לגוי בין לקולא בין לחומרא. ופי' באיזהו נשך [ע"ג ב'] דרב פפא דמוקי מתניתין כגון שנשא ונתן ביד ארישא ואסיפא קאי ואמר כלה מתניתין כגון שנשא ונתן ביד והיא דקתני גוי שנשא (לה) מישראל ובקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר ואמר לו תנן לי ואני מעלה לו (לו) בדרך שאתה מעלה לו והעמידו אצל ישראל אמר בנשא ונתן ביד אבל אי עבדו אבי בשליחות ישראל שרי דאין שליחות לגוי. ואפשי (לו) לומר כן כאשר פרשתי מן התוספתא ורוב רבתי שוין בדבר שיש שליחות לגוי לחומרא.

תניא בתוספתא (לה) מעותיו של ישראל מופקדים ביד גוי מותר ללוותם בריבית ושל גוי מופקדות ביד

תועפות ראה

ובהגהות מרדכי שניות פ"ה דב"מ כ' ר"ח היה מחיר להלות בריבית ע"י גוי דאין שליחות לגוי לא לקולא ולא לחומרא ודא"ל ז"ל ה"ר מתוספתא דתניא נכרי שאמר לישראל לא והלוה משותף לישראל בריבית מותר אלמא יש שליחות לגוי לקולא עכ"ל והוא פלא ח"ך אפשר לומר דהר"א"ס יסבור דיש שליחות לגוי לקולא שהוא נגד הגמרא דאין שליחות לנכרי וצאמת הר"א"ס כאן הקשה על הצריחה כתובה בתוספתא שלנו פ"ה דב"מ וגוי שאומר לישראל הא לך שכרך והלוה מעותי בריבית מותר. הא קי"ל דאין שליחות לגוי והיכי שרי כו' וגראה שדברי המרדכי משבשים וכנ"ל ור"א"ס ז"ל ה"ר מתוספתא דתניא ישראל שאמר לגוי לא כו' מותר אבל אמר לעשות כן מפני מראית העין אלמא יש שליחות לגוי לחומרא ע"כ והיינו ממש כדברי הר"א"ס כאן וכמ"כ הסמ"ג על שם הר"א"ס או ז"ל צמרדכי: "ה"ר מתוספתא דתניא ישראל שאמר לנכרי לא כו' בריבית אסור אלמא יש שליחות לגוי לחומרא ע"כ והיינו כפי התוספתא הכתובה בשבט וסדרי מרים דברי התוספתא ומה שסיים צנהת מרדכי שם אמנם ר"ח פי' דיש שליחות לגוי מדרבנן להחמיר ולא להקל עכ"ל ח"ן זה דעת שליטת אלא הוא כדברי הר"א"ס שה"ר מתוספתא כפיר"ה, והסמ"ג שם כ' עמ"כ הר"א"ס שהסופר שיבש התוספתא וז"ל כי גירסא ראשונה עיקר ומה שמותר וזה כשהדבר ידוע שהמעות צאחרות הגוי ור"ה עוד מדתניא בירושלמי ובתוספתא משותף ישראל המופקדות כו' ישראל שנעשה אפוסרופא לגוי כו' וגוי שנעשה אפוסרופא כו' אסור ללות ממנו בריבית הרי משמע כג' ראשונה בתוספתא של מעלה עכ"ל וכתב שם מהרש"ל צביאוריו דלפמ"ש הסמ"ג אין ראיה גם מרישא שיש שליחות לגוי לחומרא דאיירי שאתריה ישראל על המעות. ובהע"ש שאלתה מ"ג אות ה' כ' ע"ד הסמ"ג ועדיין לא יישב הסמ"ג דברי צה"ג כו' עיי"ש שהאריך וצאמת דברי צה"ג מיושבין כמ"כ הר"א"ס כאן לדחות המשמעות מדרבי הבה"פ ופי' דברי הבה"פ כמ"כ הסמ"ג שם כגון שאל' ראובן לשמעון קח משכני ולוה לי מעות מנכרי פי' רגיל אללך והלך שמעון ולקחם משלו ומעשה את ראובן לומר מן הגוי לקחתם והם דברי היראים כאן שז' היראים אנו לפרש דר"ג כו', ומה שהסמ"ג ה"ר מדתניא בירושלמי ובתוספתא כו' הרי משמע כג' הראשונה בתוספתא של מעלה לפי הגרסה כאן דבריה היראים אין שום ראיה שדרי גם הר"א"ס הביא כאן הירושלמי והתוספתא וכו"ס אח"י למדנו מברייתא זאת ישראל שהלוה מעות מן כגוי והם צאחרות הגוי והגוי מקבל הריבית מותר אבל ישראל מקבל הריבית אסור כו' הרי דדעת הר"א"ס שישראל המלוה מעותיו של גוי וחס צאחרות הגוי ג"כ לא מהני אלא כשהגוי יקבל הריבית אבל ישראל מקבל הריבית אסור וא"כ רבינו לשיטתו מקשה שפיר על הג' ראשונה בתוספתא של מעלה הא קי"ל דאין שליחות לגוי והיכי שרי בגוי שאומר הלוח מעותי ואין לומר דמיירי כשהגוי מקבל הריבית דא"ל אין כאן מראית העין אע"י מיירי דישאל מקבל הריבית דיש כאן מראית העין וע"י מקשה רבינו דמדניא אסור מאחר דאין שליחות לגוי וראיתי להגאון רש"י צה"ת וכו' ע"ג ב' שהביא שם מ"ס' מחמה אפרים הל' שליחות סי' י"ד דהקשה לר"ת דאך לחומרא אין שליחות לגוי אין יפרנס גמרא דע"ז ע"א א' אל' יאמר אדם לנכרי עול תחתי לנכרי עיי"ש שהאריך והריב"ז כח' נע"ז שם כ' וז"ל וקשה לי כי א"ל עול תחתי מאי הוי דהא אין שליחות לנכרי כדלמדין בפ' א"י וכל שאין כאן שליחות מגרמי' הוא דעבד וי"ל כיון דסוף סוף חייב הוא לפרוע לנכרי דמי היין שנתן על פיו ובשליחותו ה"ה כפועל חובו צו"ל כנ"ל עכ"ל ועיין בשו"ת ח"ס חת"א"ס סי' פ"ד. (ל) בריבית כנ"ל. (לא) לגוי שקול כו' כנ"ל. (לב) מאחרים לומר שאין כו' כנ"ל. (לג) תי' מצירו נכתב בלד הגליון. יאס"ו. (לד) ומה אהם ב"כ אף שלוחם כנ"ל ועי' ב"מ ע"א ב' תוד"ה כגון. (לה) שלוח כנ"ל. (לו) כך כנ"ל. (לז) ואי אפשר כנ"ל ונגדפס ואי אפשר. (לח) תניא בתוספתא צנדפס

ליתא

יב

ישראל אסור להלותם בריבית זה הכלל כל שבאחריות גוי מותר כל שבאחריות ישראל אסור. ישראל שנעשה אפיטרופוס לגוי או (לט) סופר מותר ללוות ממנו בריבית וגוי שנעשה משרת או סופר מותר (ט) ללוות ממנו בריבית. למדנו מכריתא זאת ישראל שהלוות מעות מן הגוי והם באחריות הגוי והגוי מקבל הריבית מותר אבל ישראל מקבל הריבית אסור אפי' הלוה בשליחות הגוי מאחר דאין שליחות לגוי אסור, וישראל שהלוה מן הגוי בריבית אסור לישראל להתערב נגדו, כדאמרין באיזהו נשך (ע"א נ"ב) ערב למאן אילימא ערב דישאל (מא) כיון דדיניה דגוי בתר ערבא אזיל הוא ניהו דשקל מיניה רבייתא. ומוה הטעם אסור לומר לחברו [ישראל] לך בשליחותי ולוה מעות מן הגוי באמנה דידה (מב) דגוי בתר ישראל השליח אזיל אבל אם אמר לו אני שליח של פלוני ולא תאמין לי ולא עלי תסמוך מותר. ואם אמר ישראל לחברו השגא' לי משכון ולוה לי מן הגוי בריבית מותר דגוי לאו אישראל סמך אלא אמשכון סמך. והערכות מן התורה אף כי כתבתיו בתולדה.

עשירית (מג) אין מקבלין צאן ברזל מישראל, פ"י שכל אחריות על המקבל. ומטעם זה, אסור להשכיר כל דבר שאין פחות (מד) בשימוש כדאמרין באיזהו נשך (ע"א נ"ב) הווא דירא דבני רב עוקבא

תעניות ראם

יחא עד לגוי אסור. (לט) או סגור. כ"ה בתוספתא וירושלמי והובא בתוס' ב"מ ע"א ב' ד"ה כגון. (מ) מותר. ז"ל לישראל אסור. (מא) דגוי כ"ל. (מב) דלויים כ"ל וכו' בגדס. (מג) עשירית דתן [ב"מ ע' ב'] אין כו' כ"ל. (מד) פחת בשימוש כ"ל נראה דכ"ל לרבינו דאפי' כשהסוכר מקבל עליו אחריות גניבה ואכילה ולא אחריות אונסין כשאר שוכר דעלמא שאינו חייב באונסין ג"כ אסור דהא בתוספתא פ"ד דב"מ זדין משכיר ארס משותף לשולחני להתלמד בהן כו' מפורש נגנבו או שאבדו חייב באחריותן נטלו מלפניו באונס ה"ז כנושא שכר וא"ל השולחני הסוכר אינו מקבל עליו אחריות אונסין וא"ל ה"ז אסור להרא"ה אם לא מטעם שכ' משותף המטלטלות נשקות ואיכא חושבא וקולטא, ואף שכ' רבינו דק דינא אמתיתין דאין מקבלין ז"ב כו' וע"כ' ומטעם זה אסור להשכיר כ"ד שאין פחת בשימוש כו' ומתניתין בודאי מיירי שכל האחריות על המקבל מדקרי ליה ז"ב כמ"ם בגמרא שם מ"מ י"ל דמה שאוסר הרא"ה להשכיר כ"ד שאינו פוחת בשימוש הוא אפי' באחריות גניבה למוד וזהו התולדה דלילי דינא דמתני' כ' השום' שם ע"ס ר"ת שהוא ריבית דלאורייתא ולעיל בסוף תולדה ט' כ' רבינו והערכות מן התורה אף כי כתבתיו בתולדה ש"מ שצ"מ שרבינו כותב תולדה סתמא היא מדרבנן וכמ"ס נטיל כו' מ' צביאורי שם אות ב' ובהג"א פ"ה דב"מ סי' מ"מ כ' אכל כלי כסף שאינו פוחת בשימוש כו' אסור להשכיר אם הסוכר מקבל עליו אחריות עכ"ל ופי' הב"י צו"ל סי' קע"ד דהיינו אחריות אונסין וה"נ בסוכר משותף כדי להתלמד בהם אם קיבל עליו כל האחריות אסור כמ"ס הב"י ע"כ' ובה"ר ח"ג פ"ה דב"מ סי' ר"א כ' צבועא דרב חמא כני' רש"י וא"ל הדרי צעניייה' מרא ידוע פחתא וזו לא ידוע פחתיהו ועכ"ל הכי שם דק ברייתא שבתוספתא משכיר ארס משותף לשולחני להתלמד בהם כו' ומפרש האו"ז דמ"ס בגמרא וא"ל הדרי צעניייהו כו' היינו סיפא דתוספתא דמשכיר ארס משותף לשולחני שאמר שם נשתרש עליהם אסור משום ריבית ופי' האו"ז שם וז"ל נשתרש בהם שהנאכל והרווח בהם אפי' שצנצוף צאו לידו אותם משותף ענאם והחזיר לו אותם משותף ענאם אסור משום ריבית הואיל ונשתרש בהם שהרווח בהם ודבר חמא נמי הכי הוה שהנאכל הסוכר ונשתרש בהם הלכך אפי' שאותם משותף ענאם לצנצוף צאו ליד הסוכר ואותם ענאם החזיר לרב חמא אפי' הואיל שהרווח בהם אסור משום ריבית עכ"ל וז"ל בהגהת מרדכי פ"ה דב"מ וזו מלשון האו"ז אכל להתלמד בהם ולהנאות בהם ולהתעשר בהם שרי שאינו מוילין ואינו עושה בהם שום חסור ואינו מרוויח בהם והיינו רישא דתוספתא ולדעת האו"ז נראה דמותר לישראל להשכיר כלי כסף וכלי זהב כשתמם בהם באון לניכא פחתא דמיא דמשכיר ארס משותף לשולחני להתלמד בהם דרישא דתוספתא דהוה הוה ורבינו הרא"ה הוא שחלק ואמר דמשותף המטלטלות נשקות ואיכא חושבא אכל האו"ז לא זכר מזה, ומוה תראה שמש"כ הב"י שם לגי' הרי"ף שגורס וא"ל הדרי צעניייהו מרא ידוע פחתא וזו לא ידוע פחתיהו וכן פרש"י וז"ל הב"י ופי"ו אסור להשכיר משותף אפי' להתלמד או ליראות וההיא תוספתא דפ"ד דב"מ לאו דסוגיא היא כיון דתלמודא פליג עליה עכ"ל לא ראה דברי היראים שכ' לתרץ התוספתא וכן האו"ז כ' לתרץ התוספתא ואף כי היה לפי הב"י דברי הגהת מרדכי שהביאם שם א"כ לא היה לו לכתוב מקודם לדבר פשוט שלגי' הרי"ף ופרש"י הדין תוספתא לאו דסוגיא כו', וראיתי בתשו' מהר"ם או"ז סי' רי"א שכ' ע"ד אצוי האו"ז ה"ל וז"ל ולא ידעתי ליישב זו הנרייתא כפי תירוק שני דכל היכא דלא ידוע פחתיהו הוה ריבית וסתא לשולחני ידוע פחתיהו כיון שהכל רואים אותם קלי להו משום עינא ביטא כההיא דב"מ ל' א' כו' אי לפי השולחני יד הכל משתתפת בהם ומחמת כן נפתחים ומתיתנים כאשר אנו רואים צענינו כל יום אכל דרב חמא [לפנינו רב חמא] הסוכר היה מוילך אלנו צכים וכשהיו בני אדם רואים אלנו כיס מלא משותף מחזיקים אותו עשיר ומקזיס לו עכ"ל והנה דברי מהר"ם או"ז מתעצבין ספיר בשעת רבינו הרא"ה שם יראים אכל מה שכ' בדעת אצוי האו"ז לנאורה תמוהים דברי האו"ז כ' ודבר חמא נמי הכי הוה כו' כנ"ל והענין נס בנו מהר"ם שם ומה זה שכ' מהר"ם ולא ידעתי ליישב זו הנרייתא כפי תירוק שני כו' ונראה דלמהר"ם היה קשה מ"ס דנשתרש עליהם אסור משום ריבית מ"ס מרישא שאינו מוילין ואינו עושה בהם שום חסור ואינו מרוויח בהם אלא להתלמד כו' דשרי, ויחא ליה דנשתרש עליהם הו"ל מלוה וחייב אף באונסין מש"כ אסור משום ריבית משא"כ דרישא דתוספתא שפסור מן האונס שרי וכ"כ הגר"א צביאוריו צו"ל ריש סי' קע"ז לגי' יסנה שבתוספתא נשתלבו עליהם אסור משום ריבית דל"ל נשתלבו שמתחילת כשהוצג צידו הושגם שיהא חייב אף באונסין עיי"ש וה"ל להא"ו שכ' נשתרש עליהם ופי' שהנאכל והרווח בהם דהיינו נמי מה"ס אסור משום ריבית משום דנעשית מלוה בשעת הוצאתו להחייב עליה באונסין ונחשו' מהר"ם או"ז שם כ' מקודם צווי דרב חמא משמע אפי' אם אחריות על הטמן אסור דקאמר תלמודא בהם הוא סגר כו' משמע אפי' שזין אחריות על המקבל כמו מרא כיון דלא

הדרי

ספר עמוד ד איסורי מצוות יראים מו

דהוה בי מר שמואל תקיל ויהיב תקיל ושקיל ומקשינן אי איגרא (מה) לא פחתא ואי פחתא לא איגרא. ומתריצין דאיכא מוכסא בנחשא דכמה דמיקלי נחשא בצרי דמי, פי' נשרף הנחשת. שמעינן אי לאו משום דאיכא מוכסא הוה אסור למדנו שאסור ישראל להשכיר כלי של כסף ושל (מו) זהב להשתמש בהן בצונן דליכא פחתא. דתניא (ג' א') המוצא כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירים. והא דתניא מותר שולחני להשכיר מעותיו להתראות בהן הכי נמי מעות המטלטלות (ו) נגשקות ואיכא חושבא

תועפות ראם

הדרי צענייהו אסור וכס"כ לפי תירוצן שני ואח"ל הדרי צענייהו כו' וג"ל שכתב [הא"ז] לשון הקונטרס ולפירוש זה אפי' אחריות על הטון אסור בגמרא משום דלא ידיע פתחיהו נמצא שכרו חנם והוי ריבית שפיר הקשה מהר"ח או"ח ח"כ א"כ מ"ש דחוספתא שאמרו משכיר אדם משתיו לשלוחי להלמד כו' וז"ל ולא ידעתי ליישב זו הצריכה כו'. וז"ל החוס' צ"מ ס"ס ב' ד"ה אונס מקבל היה עליו אחריות אונסין להכי כ"ד דשרי ע"כ והב"י יו"ד סי' קע"ו הביא לשון הריב"ש שם וז"ל וכתוב' ביארו עוד דודאי רב חמא לא היה פועה בזה שיתבאר במפני שאמר בלשון שכירות יהיה מותר דא"כ בעלת חוררת ריבית אלא שהיה פסולו ר"ח מן האונסין כלומר שז"ל שהיו המעות בזה הלוג ולא הוציאו אס נאכסו שהיה פסול מלשם כמו אס היה שוכר וצוה היה פועה רב חמא שיהיה זה כשכירות כלי ואפשר דבעינן עוד הא דר"ח הוי א"ר עכ"ל וז"ל הש"ס בשם הר"ן עיי"ל ולפי"ל י"ל דגם מה שפרש"י צ"ה וזו לא הדרי צענייהו שרי מוציא ולפיכך אחריותו עליו כוונתו ג"כ כמו שם החוס' שכל שלא הוציא היו בידו דקין שוכר ופסול מן האונסין אבל כשמוציא הרי אחריותו עליו וזהו החילוק בין מרא ובין צוי ואף שצ"ל ליתא לשון רש"י שצ"ה וזו לא הדרי צענייהו עכ"ל נראה שהולך בשיטת רש"י אלא שקי"ר נאסו ודלא כמהר"ח או"ח שם משמע אט"ס שאין אחריות על המקבל כמו מרא כיון דלא הדרי צענייהו אסור דהמעין בפרש"י יראה לעינים כמו שכתבתי וכן מש"כ מהר"ח או"ח וכס"כ לפי תירוצן שני ואח"ל כו' ולפירוש זה אפי' אחריות על הטון אסור אינו מוכרח ג"כ דאף לפי תירוצן שני דגם וזו הדרי צענייהו פי' דהדרי צענייהו בסוק כשהחזירם השוכר לרב חמא אבל מ"מ הוציא השוכר ביני ביני ובאחזתה שעה היו באחריות השוכר אף לאונסין אלא דלא היה לנו לאסור משום זה דיותר היה לנו לדמותו למרא כיון דס"ס הדרי צענייהו ומש"ה הוסיפו בגמרא טעם לאסור משום דלא ידיע פתחיהו וא"כ מיהו שכן צעד אותה שעה שהוציא כ"ה לדעתו שיטת הא"ז וז"ל א"כ א"ש רישא דחוספתא דמאחר שאינו מוציא כלל א"כ לפסול אינו צרופו של שולחני לאונסין ומש"ה מותר דאין לתלות שכן צריכות שאין שם שעה שהיו בהלוגה אלא להוציא ודברי הג"א פ"ה דצ"מ סי' מ"ט הכ"ל הוא כשיטת הא"ז שכתבתי, וז"ל תשובת הריב"ש סי' ס"ה נראה ברור שאסור לישראל להלוות לישראל חצירו ד"ר וזהו השו"כ' דיגרים על אחריות ספינה ההולכת מעבר לים ושיקין לו בשוה בשלם כ"ד דיגרים לפי שזו הלוואה כו' ואע"פ שהמלוה מקבל עליו אחריות המעות כל ימי המדך מהלך הספינה עד שובה עדיין לא יאז מידי הלוואה כו' והיינו ההיא דר"ח דהוה מיגר וזו בפשיטא כפי מה שפי' החוס' שהיה ר"ח מקבל אחריות המעות אס נאכסו קודם שהוציאו הלוה וגם אחר שהוציאו אס נאכסו כל נכסי הלוה שהיה פסול מלשם ואף אס יחזור ויעשיר ואפי' נאכס זה בגמרא כו' וכס"כ ציידון זה שיש בהלוגה זו זמן שאין המעות באחריות המלוה אלא באחריות המלוה לגמרי דהיינו משעת הלוואה עד שעת מהלך הספינה ומשעת שובה עד כעת-פרשעו ואע"ל דהכא הדיקום מצינו אין בכך כלום דמי לא עסקין בזהו דר"ח שנאסר אף אם המלוה סוחרים ומוליד כל אשר לו מנאים באניות עכ"ל והוא באופן אחר מהריב"ש שם הב"י הכ"ל והוא דכדברי מהר"ח או"ח מה שם צעודא דר"ח. והד"מ צמ"ד סי' קע"ו אות ה' אחר שהביא שם דברי התה"ד דקבלת אחריות מהני כדברי מהר"ק שהביא הב"י שם כ' וז"ל אמנם הריב"ש סי' ש"ח כתב נראה ברור שאסור פי' ואע"פ שהמלוה מקבל עליו אחריות המעות כל זמן הלוואה עדיין לא יאז מידי הלוואה ואע"ל דכאן הדיקון מנוי הרבה אין בכך כלום עכ"ל וברור הדבר שמש"כ הד"מ ע"ש הריב"ש ואע"פ שהמלוה מקבל עליו אחריות המעות כ"ה הלוואה עדיין לא יאז מידי הלוואה אין זה מעשה דהריב"ש ממש כמבואר בפנים הריב"ש שהעתיקתי שצידון שלו לא קיבל המלוה אחריות המעות כ"ה הלוואה אלא כל ימי המשך מהלך הספינה עד שובה ותו לא אבל דברי הד"מ אלו ע"ש הריב"ש הוא ראשית דברי הריב"ש שם שם' ההיא דרב חמא דהוה מוגר וזו בפשיטא כפי מה שפי' החוס' כו' ואפי' נאכס זה בגמ' ט' ומדברי הריב"ש אלו הוכיח הד"מ דלא כהתה"ד שם' דאס קבל עליו המשכיר כל אחריות בין דגניבה ואבידה בין אחריות דאונסין שרי אפי' משכיר לו להוציא וצוה אודא לה דברי הספר גליא מסכת בצה"מ סי' י"א שהניח שם דברי הד"מ צמ"ש דאין שום דמיון קבלת אחריות הספינה המבואר בריב"ש לעסק קבלת אחריות המבואר בתה"ד, דבמעשה דהריב"ש המבואר בכו' קע"ו סעיף י"ח על אלו המעות שמוכר הטון כעת להמקבל אין מקבל עליו הטון שום אחריות ואס יארע בזה היזה הפסד הן באונס או בגניבה הכל המה באחריות המקבל בתוקף הלוואה גמורה דק הטון מקבל עליו אחריות הספינה בזה שיתארע היזק בספינה אזי יספור המקבל הלוואה לשלם חוב הוא צודאי משום כך אין שום סכרה שיהיה נקרא המעות פקדון ולא הלוואה כי עסק אחריות הספינה הוא דבר אחר ואינו שנוע להלוות המעות עכ"ל אבל לפי מה שצאצתי דברי הד"מ יפה כתב הד"מ שהריב"ש סי' ש"ח הולק על התה"ד והגאון בעל גליא מסכת לא עיין בפנים תשובת הריב"ש, וגם קושיית הגרעק"א בחי' לוי"ד סי' קע"ו סעיף א' בנה"ה שם' שם הרמ"א דברי התה"ד וז"ל הגרעק"א לפי"ל קשה לנעיל סי' קע"ג סי"ח סתם המהמר כהריב"ש והרב לא הניח כלום ובאן פסק כהתה"ד והוי לכאורה פסקי דסתיי אהדרי עכ"ל לק"מ להמעין בפנים תשו' הריב"ש דכסי' רע"ב סי"ח הוא מעשה דהריב"ש ממש שיש בהלוגה זו זמן שאין המעות באחריות המלוה אלא באחריות הלוה לגמרי דהיינו משעת הלוואה עד שעת מהלך הספינה ומשעת שובה עד שעת פרשעו וז"ל הריב"ש וכס"כ ציידון זה שיש בו' ולכן הרמ"א לא הניח שם כלום משא"כ צמ"כ הריב"ש שם מקודם ללמוד משצדא דר"ח דאע"פ שהמלוה מקבל עליו אחריות המעות כ"ה הלוואה עדיין לא יאז מידי הלוואה נראה לו להרמ"א דכדברי התה"ד שהולק עליו ואין פי' ס' חפ"מ שרמו עליה הגרעק"א. (מה) אנרא וכו"ל צמ"מ ומש"כ כאן מוכסא ל"ל חוסכא וכן צמ"מ. (מו) והא דלמרינן שם צמ"מ כ"ס ב' כלי זהב כו' לא יעב בהן עד שיבא אליהו ה"ט דפרש"י שם וזה אינו מהפסד בזה"כ כו' וכ"כ הרמ"מ בפיה"מ וכלי זהב וכוונתו

וקילותא. ומעשה דרב חמא נמי דמגר זוזי בפשיטי וכלו זוזי דרב חמא [ס"ז ג'] נ"ל בענין הזה שהיה משכירם בלא תושבא והפסד ולהכי כלו זוזי דרב חמא.

עשתי עשרה דתניא [ס"ז ג'] יש דברים שהם מותרים ואסורים מפני הערמת ריבית. כיצד אמר לו הלויני מנה א"ל מנה אין לי חטים במנה יש לי שאני נותן לך נתן לו חטים במנה וחזר ולקחן ממנו בכ"ד סלעים, מותר ואמר לעשות כן מפני הערמת (מו), המלוה נמי בריבית בהערמת מתנת נוי מלוה בריבית נקרא. וראיתי שומים הנהיגו ונותנים מעותיהם לעבדיהם ולשפחותיהם במתנה והוא מלוה לישראל. ושמות והדיוטות הוא, כי העבדים והשפחות יודעים שאינם נותנים להם ואינם מתכוונים לקנות לא מעות ולא משכון וגרועה הערמה זאת ממתנת בית חורון שנתבטלה מטעם שרצה המקבל להקדישה ומיתה הנותן, ומטעם הוכחת סעודה שלא נתן אלא בהערמה כ"ש זאת שברור לנו שאם היה הגוי רוצה ליתנם לאחר או להקדישם לא היה מניחו והוכחת מעשיהם שאין נותנים אלא כמערימים שמתנתם בטילה יותר ממתנת בית חורון, דתנן בנדרים פ' השותפין [מ"ה ו'] מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו מודר הנאה ממנו והיה משיא את בנו ואמר לאחד הרי חצר והסעודה נתונים לך במתנה ואינם לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל. א"ל אם שלי הם הן מוקדשים לשמים א"ל לא נתונים לך ע"מ שתקדישם ואמרו חכמים כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה. ומסקנא, ואפ' אמר והן לפניך אסור כיון דסעודתו מוכחת עליו ובמתנה זו שנותן לעבדו או לשפחתו אפ' לא אמר ואינם לפניך ולא הם לפניך אלא סתם נתן שברור לנו שהגוי אינו מתכוין לקנותם יש לבטלה יותר ממתנת בית חורון. קי"ל כר' אליעזר (מו) דאמר באיזהו נשך [ס"ז ג'] דריבית קצוצה יוצאה בדיינים כדפסקין באיזה נשך [ס"ז ג'] והלכתא כרב חמא והלכתא כר' אליעזר, אבל אבקר ריבית אינו יוצא בדיינים ואפ' משכנתא בלא נכיתא שהוא דרך הלואה כדאמר ליה אביו לרבא [ס"ז ו'] מאי (מט) משכנתא א"ל כיון דלא קנו ליה שרי. והא דאמרין התם עבד רבינא עובדא וחשב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא פ' דאמרין לעיל מיניה ריבית דרבנן לא הדרת התם פ' הא דאפיק פירי לא מטעם ריבית אפיק אלא מטעם מהילה בטעות שרבינא עונה על סכר שנעשה בטעות ואהדרא רבינא הדרא פירי שלא נתרצה בעל הקרקע שיאכל הלוקח פירות אלא מתוך שהיה סבור שהקנין קנין קיים היה אוכל מטעם ריבית לא אפיק. ותדע שאם נפרש מטעם ריבית קשיא דרבינא אדרבינא דאפ' משכנתא בלא נכיתא שהוא דרך הלואה וחמור ממכר אמר רבינא בשמעתא קמיתא באיזהו נשך דלא הדר, דאמר התם [ס"ז ו'] אמר רבינא האי משכנתא בלא נכיתא דבדיניהן מוציאין מלוה למלוה ובדיניהן לא מחזירין ממלוה ללוה. מאחר דקי"ל ריבית קצוצה יוצאה בדיינים יש תקנה לעוברי עבירת ריבית ע"י השבון דר' יוחנן וריש לקיש הלכה כר' יוחנן לבד מ'ח'ק' (נ) ואמרין באלו הן הלוקין במכות על הא דתניא כל לא תעשה שיש בה קים עשה שאין לוקין עליו ריש לקיש תני קיימו ולא קיימו ר' יוחנן תני בטלו ולא בטלו פ' כיטל עשה שבר שאינו יכול לקיימו וכיון דמחייב בהשלמת ריבית קיינא ליה התם לא בטלו באלו הן הלוקים [ט"ז ו'] :

שתים עשרה מרשא במידי דידעי דמי, דתנן [ג"מ ס"ה ו'] מכר לו שדרו ואמר לו אם מעבשיו אתה נותן לי הרי הוא לך באלף זוז ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור וכי היכא (נא) דאמרין בקין אסרינן במידי דידעי דמי כגון מכר לו סרבל ודמיו ידועים שאינו שוה כי אם ה' דינרים וא"ל הרי הוא לך ב' דינרים עד שנה או שנתיים אע"פ שלא אמר בפירוש אם מעבשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בה' ואם לשנתיים ב' כיון דידעי דמיה אסור אבל דלא ידעי דמי כגון סרבל [ששוה] ה' לכל אדם ומכרו בו' עד שנה כיון שפעמים היה גמכר בו' לאדם הצריך אע"פ שברור הדבר שאם היה נותן לו מעות מיד היה נותן לו בה' מותר מאחר שלא קצץ ואין דמיו ידועים כ"כ דאמר רב נחמן מרשא שרי ומרשא דרב נחמן פירשו כאשר אמרתי. ומרשא דרב פפא דאמר מרשא דידו שרי מטעם דזוזי לא צריכנא שברא

תועפות ראם

והוכיח אינם מעלים תלודה לעולם למיך לא יעבדס לני שאין לריכין להשתמש בן כדי שימנעס מן התלודה עכ"ל ונביטוקי הנרי"ב ס"ב דכ"מ כ' ט"ד ברע"ב שס דב' הסעמים לריכין בזוכית לכיון לזוכית לא יחסרו בהשתמשן למה לא ישתמש בהן לכן ג"ל שמה יסגר בו' ובאמת נפ"ו למה לא ישתמש בכלי זהב ועכ"ל דכפעס אחד סני. (מו) ריבית כ"ל ומו"א עד שהים עשרס חסר כנדפס. (מה) אלסור כ"ל וסני"פ פ' א"נ ד' ג' כהז דקי"ל כוותיס דר"א דהא אר"ס כל שצדיקסס בו' מחזירין ללוה ר"ק וכו"ל, ורבינו כ' עדיפא מיניס מח"כ ס"ה ב'. (כס) משכנתא מח' א"ל בו' דלא קן ליה בו' כ"ל ועי"ס בחוד"ה פירי כדכרי רבינו ודלא כהסמ"ג שכ' דכר' רבינא דחשיב ואפיק פירי אין זה אותו תלמיד חסר לרב אפי' דלעיל ס"ב א' אלא רבינא אחר שהיה קדמון כחוס' חולין מ"ס א' ד"ה אמר. (נ) עיין לעיל ס"ס ג' ולסלן ס' ספ"ה אות ח'. (נא) ג"ל כיכי ועיין ב"מ ס"ג ב' תול"ה ואמר ור' ס"ה ב' תול"ה והלכתא. סיכר"א

מז ראים עמוד ד איסורי ממון ספר

(גב) להזכיר ושרי ואפי' במידי ידידע לא קי"ל כוותיה דאמר רבא (ס"ח א') לית הלכתא כמרשי פפונאי והיינו מרשא דרב פפא מולא אמר לית הלכתא כמרשא (פפינאי והיינו מרשא) נחמנאי שמעינן מרשא דרב נחמן שרי וקיימא לן כוותיה, וצד אחד בריבית קי"ל כרבנן (גב) דאמרי. דתניא (ס"ח א') הרי שהיה נושה בחבירו ועשה לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר לוקח אוכל פירות אמור. ר' יהודה אומר אף בזמן שהלוקח אוכל פירות מותר והלכה כחכמים. ויש עדיין ריבית מדרבנן צדדים ועניינים ואלו יורו על מותרם.

סימן קיט [קנו]

לא תכלה. את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד. [אשר] צוה והזהיר להפריש [פיאה] דכתיב ב' קדושים, ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך (א) בקוצרך וגו' והזהיר ב' פעמים לעבור עליו בשני לאוין. דתניא (ב) בת"כ ב' אמור אל הכהנים א"ר ורדימוס ב"ר יוסי למה באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן רה"ש ויוהכ"פ מכאן והלא כבר נאמר ב' קדושים תהיו ובקצרכם את קציר וגו' אלא ללמדך שכל מי שמניח לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלה עליו הכתוב כאלו בנה בית המקדש והקריב קרבנות בתוכו. ופיאה אינה נוהגת בכל דבר אלא כדתנן במס' פיאה כלל אמרו בפיאה כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ ולקטתו כאחד ומכניסו לקיום חייב בפיאה והתבואה והקטנית בכלל [הזה]. ובאילן (ג) החרובים והאגוזים והשקדים והגפנים והרמונים והזיתים והתמרים חייב בפיאה. מה"מ דתניא בת"כ ב' קדושים אין לי אלא הקציר מנין אף התלוש ת"ל לקצור מנין אף העוקר ת"ל (ד) קצירך אין לי אלא תבואה קטנית מנין ת"ל ארצכם אילנות מנין ת"ל שדך. יכול אף הירק והקשואין והדלועין והאבטיחין והמילופיפונות במשמע ת"ל קציר מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ ולקטתו כאחד [ומכניסו לקיום יצאו ירקות שאע"פ שלקטתן כאחד אין מכניסין לקיום יצאו תאנים אע"פ שמכניסין לקיום אין לקטתן כאחד התבואה והקטנית בכלל הזה דבכל אלו (ה) שדה נקראין. ותניא ובקצרכם, פרט לסטים (ו) שקצרוהו כרכמיהו גמלים שברתו הרוח או בהמה. ובקצרכם נקראין. ותניא פאת שדך ולא שדה אחרים. ר' שמעון בן יהודה אומר (ח) שדך ולא שותף עם הגוי, שדך לחייב על כל שדה ושדה מכאן אמרו אלו

תועפות ראה

(גב) שכרתי לא פסיד כל"ל. (גב) משמע מדברי רבינו דלילי לר' יהודה נד אחד צריכות מותר אפילו מדרבנן ורבנן דאמרי אינו רק דרבנן ועיין בב"ב ס' קט"ז ובד"מ ס' סק"ג ובס"ז ס' ק"ע סק"ב :

(א) לקצור וכן והזיר ב' אמור ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקוצרך כל"ל וכו' בנדרים. (ב) דתניא. ז' ותניא ורבינו ב' לשון ה"כ א"ר ורדימוס ובס"ג לאוין רפ"ד ב' ורדימוס ב' ואין ודלא כמס"כ בפי' רש"י אמור שם אנדמינו ב"ר יוסף עיין שבת ד' ק"ח ב', ומס"כ רבינו והסמ"ג בלשון ה"כ והלא כבר נאמר ב' קדושים תהיו ובקצרכם את קציר וגו' ליתא בת"כ שלפנינו וכבר ב' רבינו מקודם והזכיר ב' לעבור עליו בשני לאוין וכ"פ רש"י בפיאה' שם, דלמי לאלו דפיאה בקיימו ולא קיימו ציטלו ולא ציטלו כמכות ט"ז ב' ושפיר מוקמינן ל' לעבור עליו ב' לאוין ללקות שחיס ועיין בסמוך ס' ק"ד שם ב' ציראים ר' מריוס ב"ר יוסי עיי"ש ובנדרים ס' ק"ח אמר אורדמוס ב"ר מוסי. (ג) ובאילן החרובים כו' הסר כאן האגוז שבמשנה ה' פ"א דפאה ולפמ"ג [התוי"ט] רש"י פ"א דממאי ד' וביהודה האגוז י"ל דרבינו חשב כאן דברים השייכים בכל הארצות אך בתוס"ח שם תמכו על התוי"ט דצודלי גס ביהודה חייב דהקלין שבדמאי קמי וא"כ צבי טעמא מ"ש שחבר כאן ולא האגוז האגוז, והנה מוצא כאן דרבינו לא ס"ל כמס"כ התוס' שבת ס"ח א' ד"ה ואלו ובפסחים כ"ז ב' ד"ה כלל ובגדה ד"ה א' ד"ה למעוטי ע"ש ר"ת דמדאורייתא לא מחייב בפאה אלא בדגן תירוש ויזהר עיי"ש דהא רבינו לא ב' כאן לתולדה שאר אילנות ש"מ דס"ל כהי"מ שם הר"ש פ"א דפאה מ"ד דפאה נוהגת בכל דבר מדאורייתא וכו' דעת הרמב"ם בפ"א מהל' מת"ע ה"ב דפאה מאילן הו' מה"ל עיי"ש וכמשמעות הירושלמי פאה פ"א ה"ד וכו' דעת הרמב"ם בפי' ג' ה' פאה ועיין להלן ס' ק"ח ובנדרים ס' ק"ב שם ה' היראים דלתדבר' י' לומר דשאר אילנות פאה דידעו דרבנן דאי לא הכי מני"ל אכל ב' המיוחך מ' רכ"א ב' ביה"ל וילמוד הרמב"ן ז"ל פאה בכל האילנות מזה שחייב הכתוב בה צפירות ומכרם שלמדוהו מלשון אחריו עכ"ל אכל י' להשיב כמ"ס צרכות ל"ה א' מה להלך השוה שבהן שכן י' בהם נד מוצא ופירש"י יין לנכסים וסלת למנחות וה"ל זית וחרס י' בהם נד מוצא ושאר אילנות מנגל וכמס"כ צביאור ווי העמודים ס' ק"ב ומס"כ בנדרים ס' ק"ב ותניא בספרי שאר אילנות מנין ת"ל ארצכם ל"ל מקומו בספרי והגדלה ש"ל בספרא והוא בת"כ אכל שם אמרו אילנות מנין ת"ל שדך וכמ"ס רבינו סימן זה ע"ש ה"כ ולקמן ס' ק"ח ליתא ותניא בספרי כו' והוא הנכון לדעתו ובס' פאת השולחן ס' ד' סק"ד ב' ח"ל ורוב המפרשים והגדולים הכריעו דלוי מנ"ל אלא בדגן תירוש ויזהר וכן הכריע הרב פר"ח דכן ס"ל ג"כ ל' היראים ס' קט"ב וכן הכריע הגאון עולם בעל שאג"א ב' סו"א ברי"ה ס' עיי"ש עכ"ל ואני תמה מה ענין תרומה ומעשר לפאה הנה היראים בפי' קט"ב אמר לענין תרומה אכל לענין פאה דעת היראים כמס"כ דלתדבר' דליק כרם מזה הו' שאר אילנות מדרבנן אכל לידק הו' מדאורייתא ועיין להלן ס' ק"ס. (ד) ת"ל בקצרך כל"ל וכו' בת"כ ובחולין ק"ז א' והוא הכתוב בפי' אמור. (ה) דבכל אלו שדה נקראת כל"ל [הנדר"ד] ובנדרים איתא בכלל הזה כל אלו ותו ל"מ ואינו מובן והנכון כפי' הכת"י שלפנינו. (ו) שקצרוהו ליסטים כרסמוהו ומלים כל"ל. (ז) גוים כל"ל. (ח) משום רש"י. כ"ה בנדרים ובת"כ

מפסיקין לפיאה הנחל והשלוות דרך היחיד (ט) ודרך הרבים שביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה
בימות הנשמים הכור והניר וזרע אחר הקוצר לשחת מפסיק דברי ר' מאיר והכמים אומרים לעולם (י) אינו
מפסיק אלא א"כ הפסיק אמת המים הקבועים הרי זו מפסקת ר' יהודא אומר אם אינה יכולה ליקצר
(יא) הרי זו מפסקת כל ההרים אשר במעדר יעדרון אע"פ שאין הבקר יכול לעבור בכליו נתן פיאה לכל.
הכל מפסיקין לזרעים ואין הכל מפסיקין לאילן אלא גדר שנכזה עשרה טפחים, והמעם כיון (יב) שדרך
האילנות להפסיקין ולהרחיקן אינו מפסידים שם שדה אחת בשביל הרהקתן. ובחרובים כל הרואים זה את זה.
נקראים שדה, פי' שכן דרכן להרחיקן. ותנן אלו דברים שאין להם שיעור הפיאה והכבודים והראיון.
בירושלמי (יג) הקשה ולחשוב נמי תרומה ומתריץ לה, מפ' בחגיגה פ"א [י' 6] לימד ר' אושעיה בר' פי' המשנה
אין שיעור לא למעלה ולא למטה.

ישנו חכמים בת"כ ומייתי לה בשבת פ' במה מדליקין [כ"ז א'] ובב"ק (יד) ר' שמעון אומר מפני ד' דברים אמרה תורה יניח אדם פיהו בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד ומשום לא תכלה . ואם זרע שדהו ב' מיני חטים תנן במסכת פאה [פ"ג מ"ז] אמר נחום הלבלר הלכה למשה מסיני כוורע שדהו ב' מיני חטים אם עשאן גזון אחת מניה פאה אחת ב' גורנות ב' פאות .

תניא (טו) בב"ק בהגזול עצים [י"ז ב'] מצות, פיאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי עד שלא מרחו, מרחו מעשר ונותן לו. ר' ישמעאל אומר מפריש אף מן העיסה למדנו (טז) מכאן שהמירוח חייב במעשר. ותנן נמי [מעשרות פ"א מ"א] התבואה משתכחד. **ישנ** לשאול היאך יתכן לומר שבמירוח יהיה תלוי, דאמר בב"מ פ' השוכר את הפועלים [פ"א ב'] אמר ר' ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית, ר' יוחנן אומר אפי' הצר קובעת במעשר הלכך מירוח הישדה אינו חייב. ואם באנו לומר שהכניסן במוין ואח"כ מרחן האמר ר' אושעיא מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוין שלה וי"ל דמירוח שדה מחייב מדרבנן הלכך מעשר תחלה. וכל שהוא (ז) נקרא שדה דתנן [פ"א פ"ג מ"ז] קרקע כל שהוא חייבת כפיאה.

תועפות ראם

וְעַתָּה עֵשִׂין כִּי קָבַצְנוּ מֵשׁ אֹת מ' . (ט) בְּנִדְפָם כְּחוֹז דֶּרֶךְ הַרְבִּים וּדְרֵךְ הַיָּחִיד וְהֵשׁ אֶת הַגִּיטָה שֶׁם דִּלְצ' בְּהִפָּךְ וְיִשָּׁה כִּיּוֹן . (י) חֵיבַת נְשִׁיּוֹן מִיּוֹתֵר וּמֵשׁ כִּי אֲחָבִי הַמַּסְקִין לִצ' אֲחָבִי חֶרֶם . (יא) לִיקָרָה כִּלְחָת כִּלְצ' . (יב) כִּיּוֹן כִּי בְּנִדְפָם אִיחָה כִּיּוֹן שֶׁאִין דֶּרֶךְ אִילֻנוֹת לְהַפְסִיקוֹן וְלִהְיוֹתֵן אִין מַפְסִיקוֹן אִין מַפְסִיקוֹן שֶׁם שְׂדֵה אֶחָד בְּשִׁבְלֵי הָרִחְקָתָן עֲכָל וְכִי שֶׁם הֵשׁ וִישׁ קָתָה גִּמְנוֹס בְּשִׁלּוֹן כִּי וְלַעֲלֵד שֶׁלֹּל לְהַפְסִיקוֹן וְלִהְיוֹתֵן אִין מַפְסִיקוֹן שֶׁם שְׂדֵה אֶחָד בְּשִׁבְלֵי הָרִחְקָתָן עֲכָל אֹלֹס לַפֶּמֶשׁ כִּי כֵּן בְּהִכְתָּה שִׁפְהֵי רִבְנֵי בְּרוֹר מִלְּלו וְעַפְיִי נִרְאֶה לְהַגִּיטָה בְּנִדְפָם כִּיּוֹן שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ אִילֻנוֹת לְהַפְסִיקוֹן וְלִהְיוֹתֵן אִין מַפְסִירֵין שֶׁם כִּי . (יג) בִּירוֹשְׁלַמִּי כִי עַד מַפְרָשׁ חֶסֶד בְּנִדְפָם וְעֵשִׂין חֲגִיגָה וְכִי תוֹרֵהִי שֶׁאִין וּמַשְׁכִּיל רִאֲבִי בְּנִדְפָם בְּרִבִּי וּכְפִרָשׁ שֶׁם בְּרִבִּי גָדוֹל בְּדוֹדוֹ . (יד) בְּבִקְלִיתָה [הַגֵּרָאֵל] . (טו) בְּנִדְפָם הִגִּי דִּהְיוֹתֵי וְהֵשֶׁם חֶדֶשׁ גִּיטָה דִּיק עֲלִי דַשִּׁיךְ לַמַּתְנִי דַּפָּה כְּלוֹמַר דֶּהךְ עוֹבֵדֵה הוּא בְּדִיעֵבֵד שֶׁלֹּא הִפְרִישׁ פָּהֶה עַד שֶׁשֶּׁאִין גּוֹרֵן וְבִהְכָּתִי שֶׁלְפָנֵינוּ הִגִּי מִתּוֹת וְהוּא מִיחֻלָּה בִּאֲלִי . (טז) לְמַדְנוּ מִכֵּן כִּי עַד וְכֵן שְׂהוּא חֶסֶד בְּנִדְפָם וְכִי הֵשׁ לִבִּי פִּחָה אִלִּי דִּהֵּה אֲלִי יִנְאִי אִין הַטְבֵּל מִהֲרִיבִי בְּמַעֲשֵׂה עַד שִׁירָאֶה הֵבִית כִּי וְלִמַּתִּי דִּסִּי הִשְׁתָּה דִּלְרִי יִנְאִי מִירוֹת אִינוּ קוֹבֵעַ קִשְׁיִין כִּמְהֵה מַתְנִי דְּמוֹדוֹ דְּמִירוֹת קוֹבֵעַ יִצֵּל דְּמוֹקֵן לֹא רִי יִנְאִי דְרִבְנֵי אֲלִי דִּהֵשׁ סִבְסִינְסִין לְגִיטָה בְּמוֹךְ שִׁלְמֵס שֶׁאִין רִאִיתִי כִי הֵבִית קוֹבֵעַ אֲלֵה בְּפִירוֹת מְדוּגְגִים וְחֹזֵר וְעַשֵּׂה מִהֵן גּוֹרֵן בְּבִירוֹ שְׂהוּא קוֹבֵעַ עֲכָל וְהֵשֶׁה הֵהִי הִרְאָהוּ הוּא כְּתוּבִי רִבְנֵינוּ אֲבָל הֵהִי הִשְׁנִי כִי רִבְנֵינוּ לְדִחוֹת מִהֵה דִּהֲרִי מַעֲרִים אֲדָם עַל תְּבֹאֲרוֹתָיו וּמַנְתִּיבָם בְּמוֹךְ שֶׁלֹּא דַפְּסוֹרָה אֲפִי מִירוּחָה אֲחָבִי כְּמַשׁ הַתְּבוֹסִי בְּבִיבִי פִּחָה בִּי דִּהֵּה לֹא וְהוֹכִיחוּ כֵּן מַסּוּנוֹת דַּפְסִיחִים דִּאֲפִי מִירוּחָה אֲחָבִי פְסוּרָה . (יז) וְכֵן שְׂהוּא נִקְרָא שְׂדֵה דִּתְנֵן כִּי . בִּירוֹשְׁלַמִּי פִּגִּי דַּפָּה אֲמִירוֹ עַל הַמַּעֲשֵׂה דִּתְנֵן קִרְקַע כֵּן שְׂהוּא חֵיבַת בְּפִלָּה בְּזוֹלֵה רִי מִנֵּה בְּשֵׁי וְלִתְנֵן אֲמִיר קֵמָה כִּיִּשׁ חֵיבַת בְּפִלָּה אֲלֵה בְּנִין דִּתְנֵן בְּזוֹרִים הֵנִי קִרְקַע עֲכָל וְכִי בִּם מִלְּאֲכֵה שִׁלְמֵה בְּשִׁמְשִׁינוֹת הַחֲדָשִׁים דְּכּוֹס וְיוֹלֵלֵה דִּבְרוּשְׁלַמִּי פִּרְךְ וְלִהְיוֹתֵי רַעֲיָה קֵמָה כִּיִּשׁ חֵיבַת בְּפִלָּה דִּהֵה אֲלֵהִי לִיטָה לִי שְׂדֵה מַהִיִּב הַלוֹקֵה דִּקְרִינֵן בִּיהִ קִרְךְ . וּמַשְׁנֵי אֲהֵלִי אֲלֵה בְּנִין דִּתְנֵן בְּזוֹרִים וְאִין אֲחִרֵּי מַתְנֵי דְּמוֹכְרָה לְתִלּוֹת הַדְּבִיר בְּקִרְקַע הֵנִה קִרְקַע , וְכֵן פִּיִּי בְּנִדְפָם בִּיִּי דִּהֲרִיבֵה מִיִּי דִּהֲרִיבֵה מִיִּי אִירִיבֵה מִיִּי קִרְקַע כִּיִּשׁ אֲחִירֵי קִרְקַע כִּיִּשׁ אֲחִירֵי קִרְקַע כִּיִּשׁ חֵיבַת תְּנֵן לִיטָה מִיִּי הַמוֹכֵר קִלְחֵי אִילֵּן כִּי עֵינֵיִשׁ בִּיִּי הִרִישׁ לְמוֹתֵה דִּאֲפִי אִין לוֹ קִרְקַע לְלוֹקֵת מִיִּי חֵיבִי בְּפִלָּה וְעֵינֵיִשׁ שֶׁכֵּן הִבְרַשׁ לִיטָה עַד הִרְשִׁבֵּם בְּבִיבִי דִּבְנֵי דִּקְרִינֵן אִלִּי דִּהֵּה וְאִיִּירֵי שֶׁכֵּן דַּבְּשִׁלָּמָה גִּבִּי פָּהֶה פִּתָּה שֶׁדֵּךְ כִּיבִיב קִרְקַע כֵּן שְׂהוּא כִּי עֵינֵיִשׁ , וְבִזְרִיבֵהִי דִּירוּשְׁלַמִּי קִירוּשִׁין פִּחָה הִיִּה אֲמִירוֹ נִרְ שֶׁמַּתִּיב וּבִיחֻבוֹ יִשְׂרָאֵל אֵת נִכְסָיו הַמְּחִיךְ בְּקִרְקַע חֵיב כִּלְ . בְּתִלּוֹס פְּסוּר מִן הַכֵּל . הַמְּחִיךְ בְּקֵמָה חֵיב בְּלִקַּע שִׁכְהָה וְכֵלָה וּפְסוּר מִן הַמַּעֲשִׂוֹת וְכִי שֶׁם הִפְנִי מַשֵּׁה הַמְּחִיךְ בְּקֵמָה חֵיב בְּלִטָּהִי דִּקְרִינֵן גִּבִּיהִ קִרְךְ וּפְסוּר מִן הַמַּעֲשִׂוֹת הַזֵּלִיל וְאִין לוֹ חִלָּק בְּקִרְקַע וְלֹא קִרְיֵן גִּבִּיהִ תְּבֹאֲרוֹת וּרְכֵן גּוֹי וְגִירָסָה וּזִבְרוּשְׁלַמִּי כִי הִרִישׁ סִפִּיל דִּכ